Branschorganisationen
för tryggt givande

STATEN, KAPITALET ELLER MEDBORGAREN

- vem finansierar civilsamhället?

2020

Innehåll

Stabilitet och förändring 2

Om rapporten 5

Rapportens källor 5

1. Omvärld och trender 6

Demografi 6

Hushållens förutsättningar 8

Corona-pandemins påverkan på civilsamhället 10

Trender som påverkar civilsamhället 12

2. Civilsamhällets finansieringskällor 18

3. Staten 25

Belastning på offentliga finanser 25

Köp och bidrag från kommun och region 27

Statliga bidrag till civilsamhällets organisationer 28

Corona-pandemin och offentliga medel 30

En gåvofinansierad offentlig sektor? 31

4. Kapitalet 33

Det privata kapitalet ökar 35

5. Medborgaren 37

Goda förutsättningar för engagemang 37

Den unga medborgaren 41

Intervju om ungas engagemang 44

Medborgaren som medlem 46

Medborgaren och det ideella arbetet 47

Medborgaren som givare 50

Kontakt 56

Stabilitet och förändring

Med den här rapporten vill Giva Sverige och PwC bidra till att ideella sektorns organisationer och andra aktörer med intresse för civilsamhället kan fatta strategiska beslut baserade på goda kunskaper om nuläget och insikter om trender för framtiden. I årets rapport tydliggörs ännu en gång att det är små variationer mellan åren men över tid sker ändå förskjutningar i förutsättningarna för finansiering av det svenska civilsamhället. Corona-pandemin påminner oss om att förändring kan komma snabbt och från oväntat håll. Det läge vi har hösten 2020 hade få kunnat ana för ett år sedan. Pandemin har radikalt förändrat förutsättningarna för ideella organisationer, för några till det bättre, för andra till det sämre. På lång sikt är det dock sannolikt att pandemin får störst påverkan genom att bidra till acceleration av underliggande trender, framför allt digitaliseringen.

Rapporten har i år ett särskilt fokus på medborgarens roll när det gäller förutsättningarna för ideell verksamhet i Sverige. Om det ska sammanfattas med ett ord är det stabilitet. Det är stabilitet i attityden till ideella organisationer där knappt åtta av tio tillfrågade har en positiv eller mycket positiv inställning till ideella organisationer, vilket varit stabilt sedan 2013. Det är stabilitet i det ideella arbetet som läggs ner. Cirka hälften av den vuxna befolkningen har sedan 1992 uppgett att de gör en ideell insats. Eftersom folkmängden ökat under perioden har antalet ideellt arbetande ökat i samma takt. Även antalet ideellt arbetade timmar är stabilt, och tvärt emot vad många tror, något växande. Det är stabilitet som utmärker medborgarnas finansiering av civilsamhället. Cirka 60% av intäkterna till icke-vinstdrivande organisationer kommer från privat sektor, det mesta från hushållen. Resterande kommer från offentlig sektor (32%) och kapitalavkastning (8%).

Samtidigt som stabilitet kännetecknar medborgarens attityder och engagemang syns en förändring över tid för den unga medborgaren. Ungas framtidstro är mer pessimistisk medan tilltron till sin egen möjlighet att påverka samhället har ökat kraftigt sedan millennieskiftet.

Det vi pekar på är en stabilitet i det totala utfallet. Det innebär inte att civilsamhället kan slå sig till ro. Olika megatrender påverkar samhällen, människor och organisationer i flera riktningar samtidigt. En förändring som är liten år från år, men tydlig över längre tid är de demografiska förändringarna. Sedan år 2000 har Sveriges befolkning växt med 1,44 miljoner personer. Som jämförelse hade Skåne län 1,37 miljoner invånare 2019, så tänk dig ett helt obefolkat Skåne för bara 20 år sedan! Nästan hela den tillväxten har skett

i städer. Det har också varit en stor ökning av andelen utrikes födda och i åldersgruppen 25-44 år utgör utrikes födda nästan en tredjedel av befolkningen.

De två megatrenderna urbanisering och globalisering visar sig konkret i dessa demografiska data. Vad innebär dessa långsiktiga förändringar för efterfrågan på civilsamhällets tjänster? Hur bör det ideella arbetet organiseras och hur kan en långsiktig finansiering säkras?

En konkret aspekt av urbanisering och snabb befolkningstillväxt är minskad tillgång till mötesplatser som är en viktig förutsättning för nästan all verksamhet i civilsamhället. I de delar av landet där befolkningstillväxten skett, finns det färre mötesplatser per invånare. Vad innebär det för ideell organisering och behov av finansiering? Riskerar det att minska bredden genom att resurssvagare organisationer och människor helt enkelt inte får platser för organisering? Och vad har det för långsiktiga konsekvenser för demokratin?

Till det kan vi lägga en tredje megatrend, digitalisering, som inneburit en stor förändring för hur vi lever. Vilka av oss som var vuxna och firade övergången till 2000-talet med champagne och lite rädsla för att 00-buggen skulle slå ut alla IT-system, hade trott att ideellt engagerade skulle skrämmas till tystnad av nättroll eller att politiska val skulle avgörs i sociala medier? Även om hot och hat än så länge inte verkar ha så stor påverkan på de flesta organisationer i Sverige, tycks det drabba ungas organisering i större omfattning. Vad innebär det för fortsatt engagemang när dagens unga blir äldre eller hinner det släcka brinnande eldsjälar så att vi får ett fattigare civilsamhälle om ett decennium? Hur möter civilsamhället som helhet den här utvecklingen och hur ser din organisations strategier ut för att möta hotet?

Det är också viktig att komma ihåg att de senaste tio åren har kännetecknats av en mycket god ekonomisk tillväxt i Sverige (och världen). Många har fått det bättre, särskilt den allra rikaste gruppen, men även alla hushåll med medelinkomster. Det är bara den fattigaste tiondelen av hushållen i Sverige som knappast alls fått det bättre. Hur har civilsamhället anpassat sitt sätt att arbeta och finansiera sig till dessa förändrade förutsättningar för de som är medlemmar, frivilliga eller givare i civilsamhällets organisationer? Förr eller senare kommer en lågkonjunktur, och nu sannolikt påskyndad av den rådande pandemin. Hur väl förberedd är din organisation för den? Det handlar både om tillgång till finansiering, men också om de ökade eller förändrade behov som människor har när tiderna blir sämre.

Det krävs förmåga till förändring av arbetssätt för att kunna fortsätta fullfölja sina ändamål och skaffa resurser i en värld som ständigt förändras. Ett sätt att tolka stabiliteten är att civilsamhället har god förmåga till anpassning och utveckling. När vi jämför förändringar i omvärlden med förändring av civilsamhällets strukturer och sätt att organisera och finansiera sin verksamhet, vågar vi påstå att förändringarna inte varit lika omvälvande i civilsamhället. Det behöver inte vara något dåligt, djupa rötter har stor motståndskraft mot stormar och skogsbränder, men kanske kan styrkan i stabiliteten vara ett hinder i en föränderlig värld? Hur ser din organisations strategier ut för att vara relevant och väl organiserad och finansierad för att arbeta med ert ändamål även 2030?

Det finns inga klara svar, men dessa trender visar att vi lever i annat land 2020 än vi gjorde 2000, och vi vet att utvecklingen de kommande tio åren kommer att gå ännu snabbare. Det är vår förhoppning att årets rapport är till nytta och inspiration både för civilsamhällets organisationer och beslutsfattare i andra delar av samhället.

Stockholm i november 2020

Charlotte Rydh
Giva Sverige

Johan Sverker
PwC

Om rapporten

Det här är sjunde året som Giva Sverige och PwC sammanställer kunskap i syfte att visa på förutsättningarna för finansiering av civilsamhället. Rapporten är tänkt att vara en kunskapsbas som organisationer, beslutsfattare, företag och andra intressenter kan ha nytta av för att bättre förstå förutsättningarna för finansiering av ideell verksamhet. Vi hoppas på detta sätt bidra till den ideella sektorns utveckling i samklang med omvärlden och de förändringar som ständigt pågår. Vår förhoppning är också att fler ska intressera sig för att bidra till att bygga upp kunskap om civilsamhället och dess förutsättningar. Vi är övertygade om att faktabaserade beslut bidrar till att bygga ett hållbart samhälle.

Rapportens källor

Offentligt tillgänglig statistik
- Statistiska centralbyrån (SCB)
- Svensk Insamlingskontroll

Egna undersökningar
- Nyckeltal för insamling av gåvor, antal svarande organisationer 30, aug 2020, Giva Sverige
- Enkätundersökning bland Giva Sveriges och Famnas medlemmar, augusti 2020, Giva Sverige
- Enkätundersökning bland ledare inom civilsamhället, 171 svar från ledare i riksorganisationer, undersökningsperiod 18/5-26/6-2020, PwC/Giva Sverige
- Insamlingsstatistik 2019, jan 2020, Giva Sverige

Andra undersökningar
- Undersökning utförd av Novus på uppdrag av Giva Sverige januari 2020
- Undersökning utförd av Novus på uppdrag av Reach for Change juni 2020
- Undersökning utförd av Novus på uppdrag av Giva Sverige november 2019

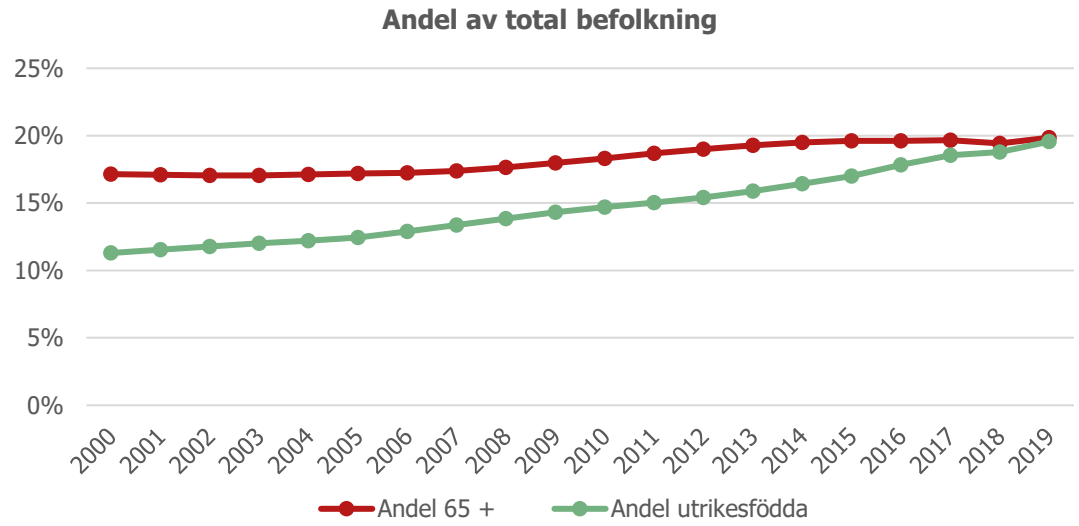
Andra källor
- Befolkningsstudien, 2020, Ersta Sköndal Bräcke Högskola
- Det krympande demokratiska utrymmet, Diakonia
- Ekonomirapporten oktober, Sveriges kommuner och regioner (SKR)
- Engagerade unga och medgörliga föräldrar, oktober 2018, Ungdomsbarometern
- Får vi ta plats, april 2018, Riksidrottsförbundet
- Generation Z, oktober 2019, Ungdomsbarometern
- Morgondagens ideella organisering, 2019, Kairos Future
- Nationell Risk- och Förmågebedömning, 2019, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Nya mötesplatser, 2015, Folkets Hus och Parker
- Prognos Statens budget och de offentliga finanserna september 2020, Ekonomistyrningsverket
- SOM-undersökningen om coronaviruset 2020, SOM-institutet
- Uris, 2019, LSU – Sveriges ungdomsorganisationer
- Veckans affärer/MSN Ekonomi
- Wave 7, 2017-2020, World Values Survey

1. Omvärld och trender

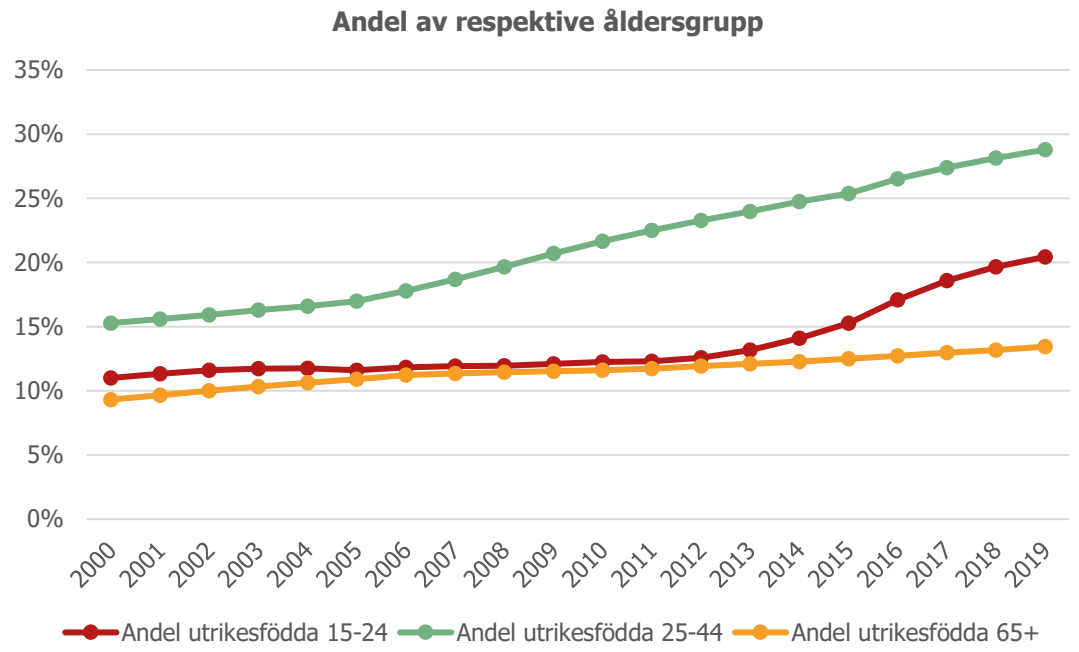
För att sätta civilsamhället i en kontext är det relevant att belysa olika omvärldsfaktorer och trender som har eller kan ha betydelse för finansieringen av civilsamhället. Det finns en rad omvärldsfaktorer som är väsentliga att bevaka för att förstå förutsättningarna för finansiering av civilsamhället. I det inledande kapitlet lyfts några av dem och också hur den rådande pandemin kan komma att påverka finansieringen av civilsamhället.

Demografi

Den demografiska utvecklingen i Sverige visar att befolkningen blir allt äldre. Andelen som är 65 år eller äldre har ökat från 17% till 20% sedan år 2000. Grafen nedan visar också att andelen utrikesfödda har ökat, från 11% till 20%. I det följande diagrammet visas att andelen utrikesfödda som är 15-24 år har ökat snabbast de senaste åren, medan andelen utrikesfödda i åldern 25-44 ökat i jämn takt.

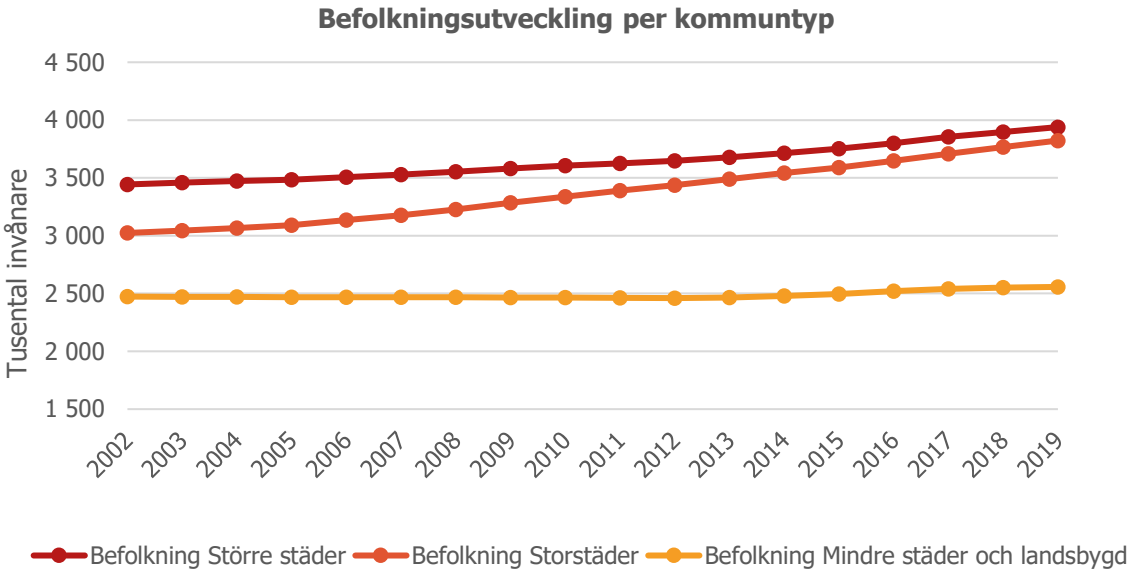

Källa: SCB

Källa: SCB

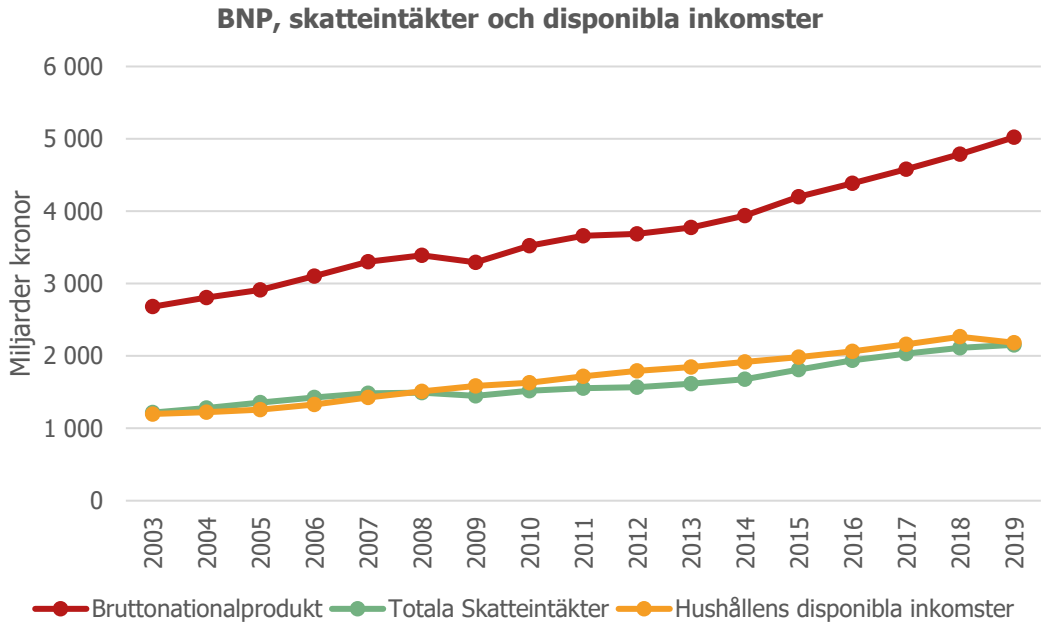
Diagrammet nedan visar att urbaniseringen i Sverige fortsätter. Fler och fler människor bor i storstäder och större städer, medan antalet invånare i mindre städer och på landsbygd legat på ungefär samma nivå sedan år 2002. Den största befolkningsökningen sker i storstäderna. Under 2018 och 2019 sker dock en liten ökning av befolkningen i mindre städer och landsbygd.

Källa: SCB

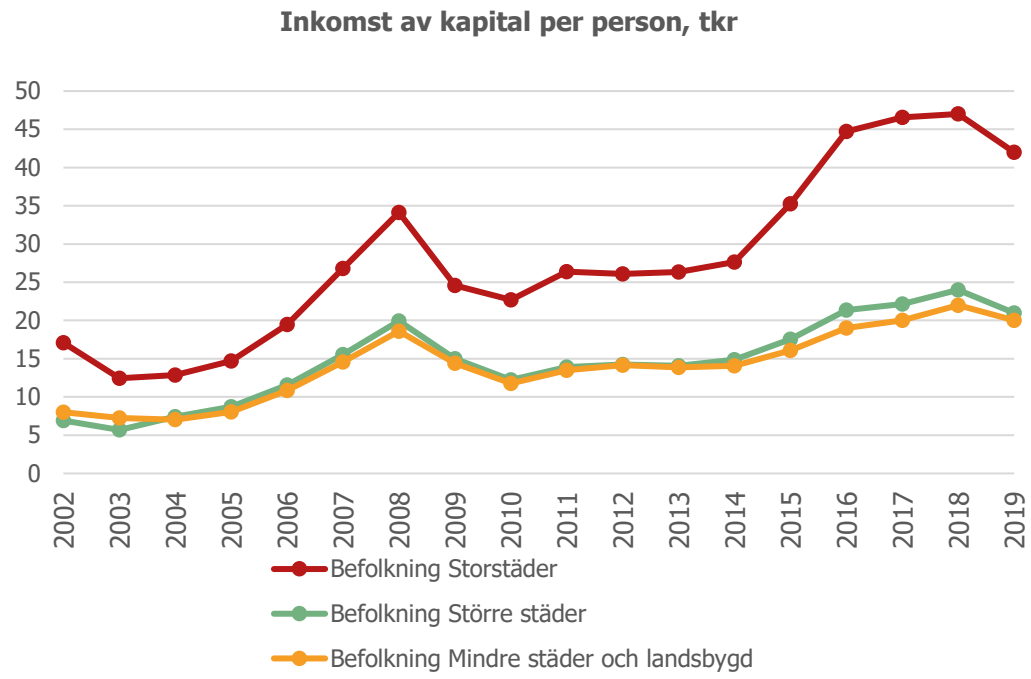
Hushållens förutsättningar

Sveriges BNP såg år 2019 ut att ha en fortsatt god utveckling medan hushållens disponibla inkomster sjönk. När denna rapport skrivs har Sveriges BNP sjunkit kraftigt på grund av Coronakrisen. Även om en vändning har skett under tredje kvartalet är osäkerheten stor, i synnerhet som många länder i Europa stänger ner sina ekonomier igen. Om den ekonomiska krisen blir mer utdragen och tydligt påverkar hushållens ekonomi genom ökad arbetslöshet och/eller fallande bostadspriser, finns det risk för att detta även påverkar hushållens vilja och förmåga att finansiera civilsamhället.

Källa: SCB

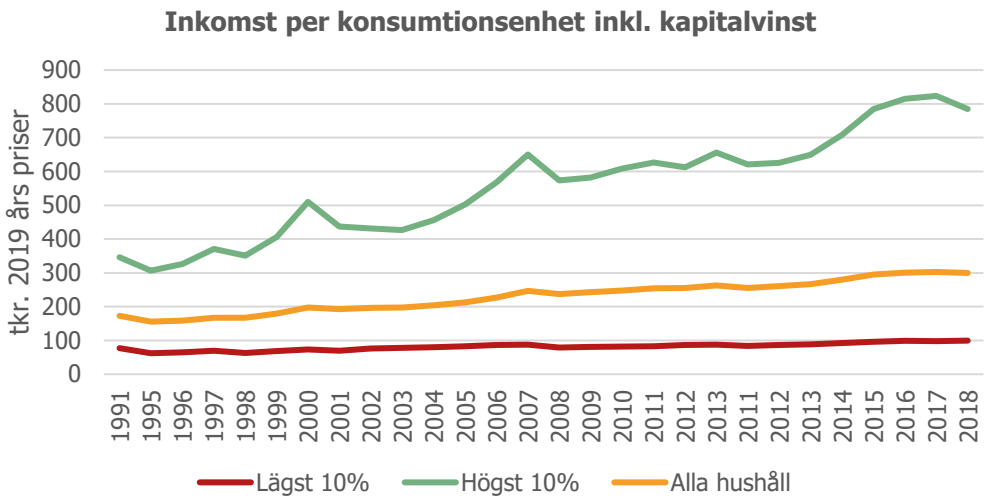
Diagrammet nedan visar hur kapitalinkomsterna skiljer sig åt beroende på var man bor i landet. Den uppåtgående trenden bröts under 2019 och kapitalinkomsterna har sjunkit i hela Sverige. Kapitalinkomsterna är dock fortfarande större hos invånarna i storstäder än för invånarna i större städer, mindre städer och landsbygd tillsammans. Detta ger en bild av skillnader i förutsättningar mellan olika delar av landet. Det ger också en bild av olika möjligheter för finansiering av civilsamhället genom filantropiskt kapital.

Källa: SCB

Det första diagrammet nedan visar att inkomsterna för de 10% med högst disponibel inkomst inklusive kapitalvinst har sjunkit det senaste året. De 10% med lägst inkomster har i praktiken inte haft några ökningar alls av sina inkomster. Klyftorna har i den meningen ökat på ett tydligt sätt, särskilt under det senaste decenniets högkonjunktur. Enligt vad som framkommer om hur givarmönstret ser ut i förhållande till inkomsterna, är det en liten skillnad mellan hög- och låginkomsttagare. De med höga inkomster ger förhållandevis mindre[1]. I vilken omfattning beror detta på hur civilsamhället ber om medel? Finns det anledning att se över modeller som bygger på samma finansiering oavsett förmåga? Eller finns det tvärt om anledning att hålla fast vid folkrörelsetraditioner med en implicit betoning av att alla medlemmar och givare ska behandlas lika, oavsett finansiell förmåga?

[1] Vamstad i Befolkningsstudien, Ersta Sköndal Bräcke högskola, 2020

Källa: SCB

Corona-pandemins påverkan på civilsamhället

Civilsamhället påverkas givetvis precis som alla sektorer av den rådande pandemin och den påföljande ekonomiska krisen. Pandemin pågår fortfarande med förnyad kraft och det är än för tidigt att säga exakt hur finansiering av civilsamhället påverkas i sin helhet. Genom löpande undersökningar och omvärldsbevakning sammanställs nedan något av det som framgår så här långt. När ledare i sektorn svarar på frågor om påverkan av pandemin anger närmare 55% att organisationens finansiering har påverkats negativt eller mycket negativt. Samtidigt påpekar många att det vid tidpunkten för undersökningen (juni 2020) är för tidigt att svara på hur corona-pandemin har påverkat finansieringen. Många tror att finansieringen framförallt kommer att påverkas negativt längre fram.

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

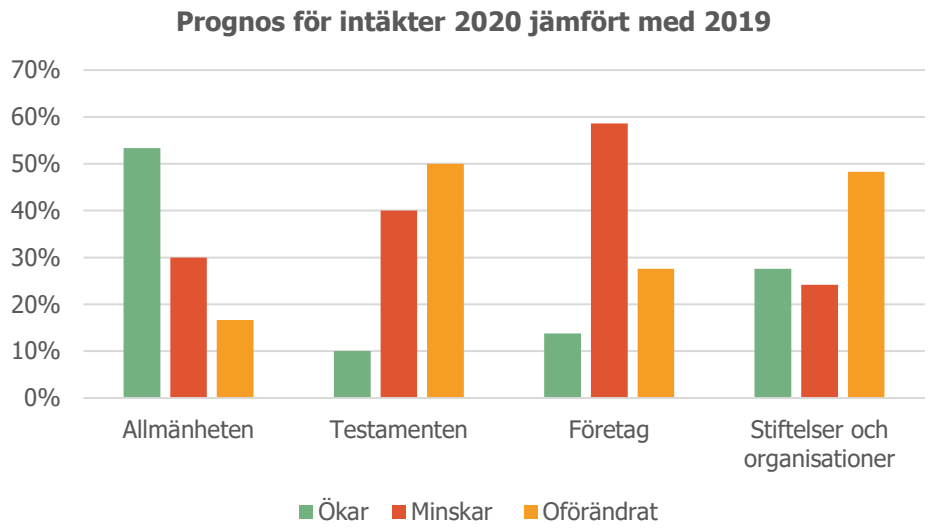
När det gäller utvecklingen av efterfrågan på organisationernas verksamhet har efterfrågan ökat hos drygt 40% medan den har minskat för 20% av organisationerna. Civilsamhället har stor spridning i ändamål och verksamhet och det är inte konstigt att en pandemi får mycket olika påverkan på efterfrågan på verksamhet. För civilsamhället i stort är det en utmaning om det är så att efterfrågan tjänster ökar samtidigt som finansieringen minskar.

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

Det man bör komma ihåg är dock att sambandet mellan finansiering är verksamhet ser olika ut i olika delar av civilsamhället. Hos till exempel fackförbund som sett en ökad efterfrågan på medlemskap under krisen, ökar också intäkterna i form av medlemsavgifter. Med verksamheter med hög andel "fast" finansiering kan minskad efterfråga och därmed minskade kostnader, i alla fall på kort sikt, leda till bättre ekonomiska resultat. Organisationer vars intäkter är kopplade till genomförande av viss verksamhet, som på grund av pandemin inte kan utföras alls eller måste genomföras på annat sätt, kan få utmaningar att bibehålla finansieringen om finansiärerna inte kan eller vill anpassa kraven på genomförande.

Giva Sverige gör regelbundna undersökningar om intäktsprognoser bland organisationer som finansierar sin verksamhet med gåvor och bidrag och för 2020 syns två tydliga tendenser: allmänhetens gåvor står stabilt men det finns en stor oro för företagens bidrag och gåvor. I en prognos för helåret 2020 säger organisationerna själva så här:

Källa: Giva Sveriges nyckeltal för insamling av gåvor, augusti 2020

I augusti uppger drygt hälften av organisationerna att insamlingen av gåvor från allmänheten kommer att öka jämfört med föregående år samtidigt som 33% anger en minskning. Att testamenten verkar minska jämfört med 2019 är väntat då det under föregående år var en mycket stor ökning av arv och testamentsgåvor. Bilden av allmänhetens givande är alltså tudelad men lutar åt ett mycket mer positivt håll än vad organisationerna trodde vid pandemins start.

Däremot anger knappt 60% att gåvor och bidrag från företag kommer att minska jämfört med föregående år. Även om företagens andel av insamlade medel från den privata sektorn bara är ca 10% medan allmänhetens gåvor utgör närmare 70% är företags bidrag och gåvor ofta en stor andel av intäkterna för mindre och medelstora organisationer, varför en kraftig nedgång kan ha stor negativ inverkan på dessa organisationer. Vad gäller allmänhetens givande visar samma undersökning också att organisationernas månadsgivare förblir lojala. Drygt 6 av 10 organisationer uppger själva att månadsgivarna inte har avslutat sitt givande i högre utsträckning än tidigare och endast 10% uppger att de har sett en högre avhoppsfrekvens än tidigare.

Trender som påverkar civilsamhället

Trender sträcker sig ofta över lång tid och ibland svåra att se och fånga. I årets rapport lyfts två trender som under en längre tid har diskuterats och får större och större påverkan på civilsamhället.

Krympande utrymme för civilsamhället

Allt fler organisationer i civilsamhället upplever att det demokratiska utrymmet minskar. Hur utrymmet minskar ser olika ut i olika länder, och även om det svenska civilsamhället inte är det värst drabbade, påverkar det ändå svenska organisationer på olika sätt. Det påverkar dels organisationer som bedriver verksamhet internationellt, men också verksamhet i Sverige påverkas för en del organisationer. Av ungdomsorganisationerna i Sverige upplever 27% att krympande utrymme för civilsamhället är ett påtagligt problem för organisationen

Hot och hat

Enligt en rapport från Diakonia[2] har det blivit allt farligare att agera samhällskritiskt och svårare att organisera sig världen över. Ibland förhindras civilsamhällesorganisationers arbete av förbud mot finansiering från utlandet eller av krångliga regler för att registrera organisationer. I vissa länder utnyttjas antiterrorlagar som ett sätt att stoppa organisering och yttrandefrihet. Minskade ekonomiska resurser drabbar främst de organisationer som redan från början har mindre resurser än andra, såsom organisationer som verkar för kvinnors rättigheter. Runt om i världen utsätts de som arbetar för mänskliga rättigheter för hot och våld och varje år mördas människor som arbetar med att försvara mänskliga rättigheter. Särskilt utsatta är de som strider för mark- och miljöfrågor och urbefolkningars rättigheter. Även fackligt engagerade personer utsätts för hot och våld runt om i världen, och arbetstagares mötesfrihet inskränks. Ökad nationalism och populism i Europa och Nordamerika har påverkat arbetet med mänskliga rättigheter i en negativ riktning och organisationer som arbetar med kvinnors- och hbtq-personers rättigheter har fått det allt svårare att utföra sitt arbete.

Ett flertal undersökningar genomförda av LSU visar att statistiken över hot och hat mot barn- och ungdomsorganisationer går åt fel håll. År 2017 svarade 20% att någon i organisationen utsatts för hot och hat, 2020 är siffran 45%. Ökningen kan bero på att problemet blivit mer uppmärksammat och att fler då är medvetna om det, men ökningen kan också bero på att det faktiskt blivit vanligare med hot och hat riktat mot barn- och ungdomsorganisationer. Mest troligt är att ökningen av hot och hat beror på båda ovanstående faktorer. De som utsätts för hot och hat i ungdomsorganisationerna är främst förtroendevalda och framförallt ordförande. Det hot och hat som ungdomsorganisationerna upplever kan handla om ideologi, rasism, sexism, åldersdiskriminering, homofobi, religion, transfobi eller funkofobi, och ofta handlar hoten och hatet inte bara om en anledning utan om flera.

---

[2] Det krympande demokratiska utrymmet, Diakonia

År 2018 tillsatte regeringen en kommitté för att värna det demokratiska samtalet genom att öka människors motståndskraft mot desinformation, propaganda och näthat. Detta mot bakgrund av fler och fler samtal flyttar till digitala arenor och med den digitala utvecklingen verkar det blivit lättare att hota, trakassera och hata. Det har alltid funnits hot och hat riktat mot de som är aktiva i det demokratiska samtalet, men i och med att dessa hot idag ofta uppstår på nätet kan hoten snabbt bli mycket omfattande. Enligt dialog mellan organisationer och regeringen inom ramen för Partsgemensamt Forum[3] bidrar det här till att minska människors vilja att engagera sig i samhällsfrågor. Eftersom civilsamhället utgör en grund för demokrati och yttrandefrihet kan hot och hat mot civilsamhällets organisationer och personer ses som ett angrepp på demokratin. I sin senaste Nationella Risk- och Förmågebedömning från 2019, uppmanar Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) till en kraftsamling för att möta hotet mot demokratin. Såväl utanförskap som intolerans och polarisering pekas ut som källor till hot mot demokrati. Civilsamhället har traditionellt spelat en roll inom båda dessa områden genom att erbjuda arenor och mötesplatser mellan människor. Men hur ser utvecklingen ut? Blir även civilsamhället uppdelat och polariserat? Lisa Kings forskning visar t.ex. på att civilsamhället i förorter till större städer är relativt separerat från resterande delar av civilsamhället[4].

I enkäten till ledare inom civilsamhället som görs som en del av denna rapport ställdes i år frågor om hur ledarnas organisationer påverkas av hat och hot. De flesta svarar att hot och hat inte alls påverkar deras organisation eller att det påverkar i liten omfattning. Detta skulle kunna innebära att civilsamhällesorganisationer är relativt förskonade från hot och hat, men det kan också vara så att ledarna vant sig vid en viss nivå av hot och hat. Om enkäten hade riktat sig specifikt till ledare i ungdomsorganisationer skulle kanske fler svara att hot och hat påverkar verksamheten.

Respondenterna fick även lämna kommentarer till frågan hur deras organisation påverkas av hot och hat.

> *"Svårt säga exakt, det finns en aspekt av självcensur, dvs att inte göra sådant som väcker kritik hos grupper som kan tänkas hota och skada."*

Att organisationer utövar självcensur för att undgå hot är ett exempel på att det demokratiska utrymmet krymper.

---

[3]Samtalsforum där regeringen har dialog med 22 civilsamhällesorganisationer.

[4] Lisa Kings, fil.Dr i Sociologi vid Södertörns högskola. Ämnet behandlas bland annat i *Till det lokals försvar:civilsamhället i den urbana perifierin* (doktorsavhandling) och *Förorten och föreningen:förvandling av det lokala* i Filip Wijkström (red.) Civilsamhället i samhällskontraktet

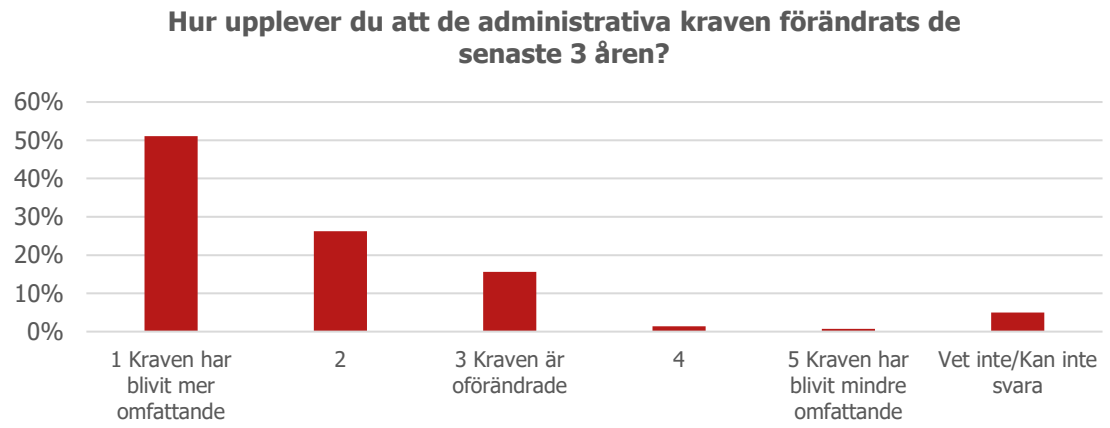

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

Administrativa pålagor

Ett krympande utrymme kan ta sig uttryck i administrativa bestämmelser som påverkar organisationernas administration och finansiering. Till stor del är de ökade kraven en följd av krav från finansiärer. Som ett exempel pekar LSU på detta i sin rapport Uris från 2019. Dessa krav lämnar mindre resurser kvar till verksamheten och försvårar organisationernas verksamhet.

Även ledarna i vår underökning delar upplevelsen att de administrativa kraven har ökat de senaste åren, hela 50% av ledarna svarar att kraven har blivit mer omfattande. Här hade ledarna chans att skriva en kommentar till frågan och det som framgår av kommentarerna är att ledarna upplever att de administrativa kraven har blivit mer omfattande i och med GDPR. Ledarna nämner även att kraven på återrapportering, rapportering och dokumentation har ökat från olika aktörer och att kraven på redovisning och transparens ökar.

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

Denna form av krympande utrymme är av en annan karaktär än hot och hat. Det hänger delvis samman med den svenska modellen med relativt hög andel offentlig finansiering, och de berättigade krav på ordning och reda på skattemedel som följer av det. Med projektmedel följer ofta någon form av resultat eller inriktningskrav, även de berättigade, oavsett om de är privata eller offentliga finansiärer.

En annan källa är regleringar, ofta internationella, kopplade till risker för terrorfinansiering och pengatvätt. På senare tid har det i Sverige också börjat talas om att föreningar används för organiserad brottslighet och systematisk brottslighet mot välfärdssystemet. Även här är det svårt att argumentera mot rimligheten i att ställa krav på administrativa rutiner, t.ex. kring rapportering och kontroll. I nuläget innebär detta främst ett krav som tar resurser från organisationens ändamålsverksamhet. I en framtid är detta exempel på regler som en stat eller annan stor finansiär kan använda för att premiera vissa typer av organisationer på bekostnad av andra.

De demokrativillkor som diskuteras kan även de ses som ett sätt att begränsa civilsamhällets utrymme genom att bestämma hur demokrati ska se ut i en organisation som ska erhålla offentlig finansiering. Man kan minnas att staten under 1900-talet valt ett INTE reglera associationsformen ideell förening, just av skälet att det ska vara upp till medborgarna att organisera sig som de önskar.

Att hantera denna form av krympande utrymme ligger till viss del ligger detta i organisationernas egna händer. Över tid finns det möjligheter att påverka sin finansieringsmix, precis som det finns möjlighet att över tid påverka hur bidragsgivare utformar sina kriterier. Det kräver dock att finansiering blir en strategisk fråga och att organisationer ser att det finns ett val, och att valet av finansieringsmodell alltid har konsekvenser, positiva och negativa.

Brist på mötesplatser

En mötesplats kan vara en idrottshall, simhall eller ridhus men det kan också vara vatten, luft, mark och väg. Det kan även vara en lokal där kunskapsutbyten eller demokratiska samtal sker. Tillgången till lokaler, mötesplatser eller andra former av anläggningar är för många organisationer avgörande för att de ska kunna bedriva verksamhet.

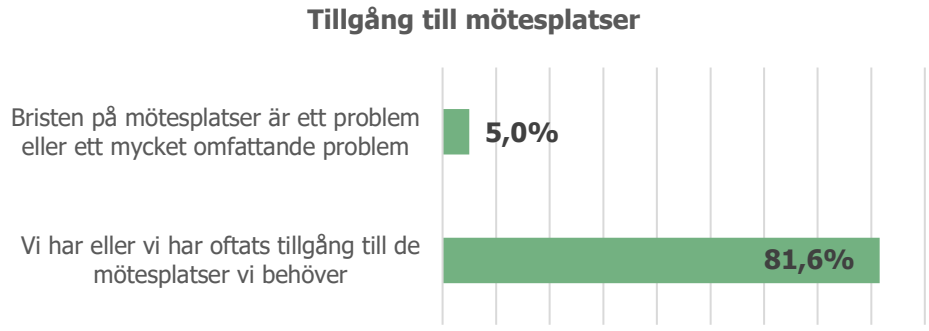
För idrottsrörelsen som omfattar över 3,2 miljoner medlemmar är tillgången till aktivitetsytor en viktig förutsättning. I en rapport från Riksidrottsförbundet visas att när fler och fler människor flyttar in till städer, påverkas tillgången till aktivitetsytor. Idag finns inget krav på att det ska finnas utrymme för idrott och motion när nya områden byggs. Detta leder till att det sällan byggs idrottsanläggningar när nya bostadsområden byggs eller när befintliga bostadsområden förtätas.

Folkets Hus och Parker menar att det idag finns för få samlingslokaler för föreningar och att det är speciellt ungdomar som upplever att det är brist på mötesplatser. I socioekonomiskt utsatta områden är tillgången till mötesplatser generellt ännu lägre än i övriga delar av landet. De lokaler som finns har korta hyreskontrakt och är beroende av kommunens stöd. Fastighetsbolag har fått en viktig roll i många områden genom att försöka skapa förutsättningar för civilsamhället, såsom allmänna samlingslokaler.

Bristen på lokaler och mötesplatser har varit en diskussion under många år. Under uppbyggnaden av välfärdsstaten under 1900-talet ökade stödet till folkrörelser och bildningsorganisationer. Staten ansåg att dessa rörelser byggde upp demokratin och därför hjälpte staten till att bygga många mötesplatser för dessa rörelser. Under 1960-talet i samband med stor bostadsbrist och ett snabbt utökat bostadsbyggande tillkom många nya bostäder och bostadsområden, men många av dessa saknade kultur- och samlingslokaler. Regeringen tillsatte redan i början av 2000-talet en utredning om allmänna samlingslokaler. Man kom fram till att det i alla områden borde finnas en samlingslokal eftersom dessa utgör en grundpelare i det demokratiska samhället.

I september 2020 föreslog regeringen att utöka bidraget till allmänna samlingslokaler med en förhöjd permanent nivå. Samtidigt föreslås också ett extra bidrag till allmänna samlingslokaler för att lindra de ekonomiska konsekvenserna av corona-pandemin.

I ledarnas enkätundersökning ställdes en fråga om mötesplatser. I svaren går att läsa att tillgången till mötesplatser inte verkar vara ett stort problem för organisationerna i denna undersökning. Endast 3,5% uppger att bristen på mötesplatser är ett problem. Detta resultat som skiljer sig från det som nämnts ovan och kan ha påverkats av urvalet av organisationer för undersökningen samt att de som besvarat enkäten representerar nationella eller riksorganisationer där den eventuella bristen på lokaler för deras lokalföreningar runtom i Sverige inte tas i beaktande i svaret.

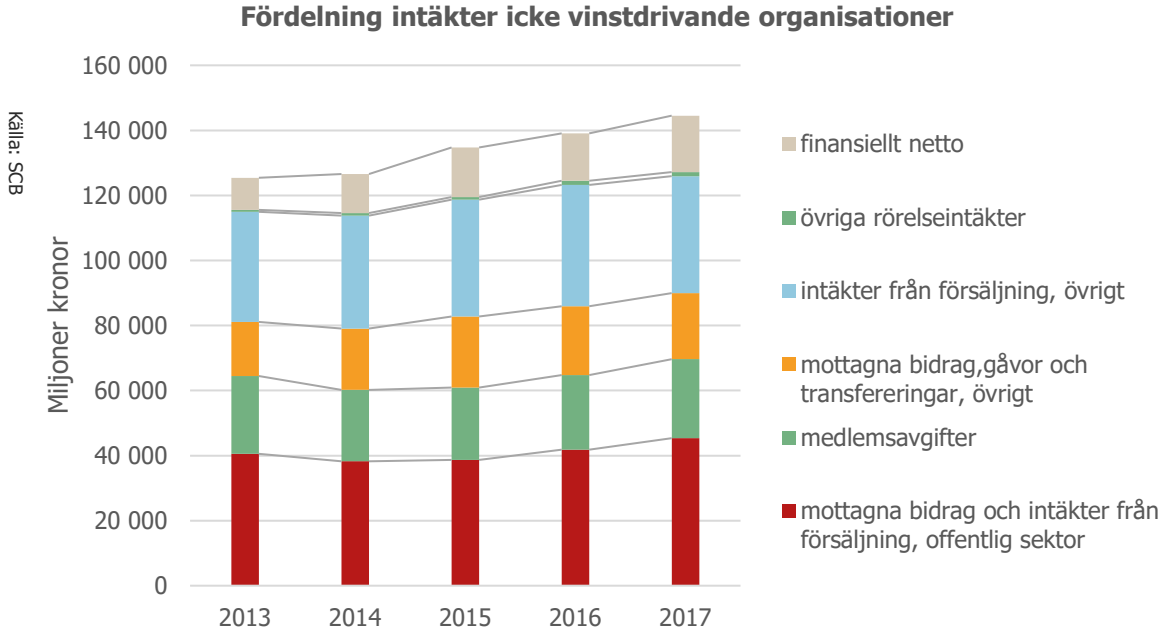

Diagrammet visar andelen som svarat angivit ett av de tre mest positiva respektive ett av de tre mest negativa svaren på en 11 gradig skala.
Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

2. Civilsamhällets finansieringskällor

För att få en förståelse för civilsamhällets finansiering som helhet utgår rapporten från statistik som ger en bild av hur utvecklingen hittills har varit. Samtidigt är det viktigt att få en idé om hur sektorns finansiering kan komma att utvecklas framgent. Därför har de högsta cheferna tillfrågats om sina uppfattningar om framtida utveckling och finansiering av ideell sektor i stort samt för den egna organisationen.

En bild av civilsamhällets finansiering går att få via SCB:s statistik i databasen "Hushållens icke-vinstdrivande organisationer" som omfattar en stor del av civilsamhället. Viktiga delar i civilsamhället som inte ingår är Svenska kyrkan, aktiebolag som ägs av ideella organisationer samt bostadsrättsföreningar.

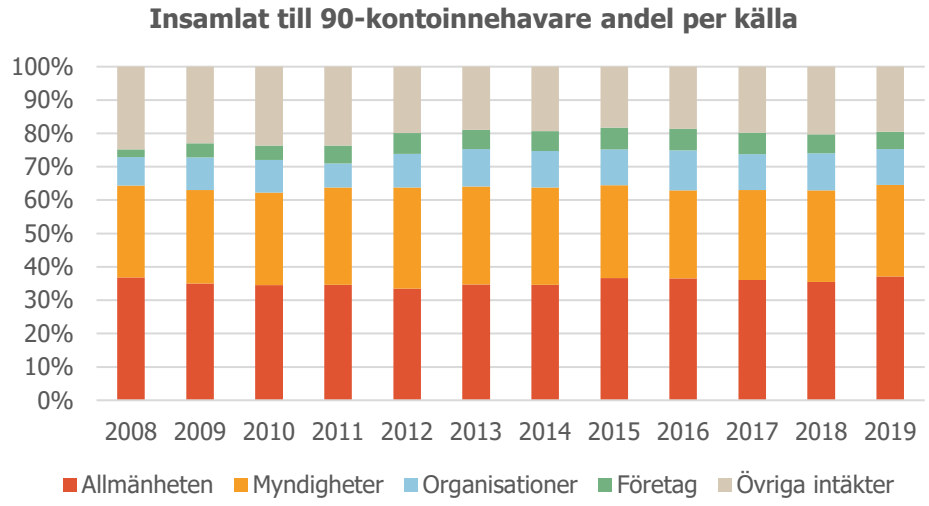

Som framgår av diagrammet ovan har den totala finansieringen till icke vinstdrivande organisationer ökat med drygt 19 miljarder kronor under perioden 2013-2017. Den samlade finansieringen 2017 var knappt 145 miljarder kronor. Som jämförelse kan nämnas att 145 miljarder var mer än 3 gånger försvarsbudgeten eller mer 4 gånger budgeten för internationellt bistånd[5].

De flesta intäktskällor har ökat, men den största relativa förändringen har posten finansnetto haft. Den utgjorde ca 8% av intäkterna 2013 och har växt till 12% av intäkterna 2017. Av den särskilda analys vi gjorde förra året framgick att en relativt stor andel av dessa intäkter går till kapitalförvaltande stiftelser.

Diagrammet visar också att förhållandet mellan privat och offentlig finansiering varit stabilt under åren. Cirka 30% av finansieringen kommer från offentlig sektor, resten är olika former av privat finansiering eller egenfinansiering via kapital. Medlemmarna står för knappt en femtedel av finansieringen, denna andel har minskat något. Det framgår ändå med tydlighet att civilsamhället främst finansieras med privata medel från hushåll och företag. Civilsamhället finansierar också delvis sig självt genom att transfereringar sker från en organisation till en annan.

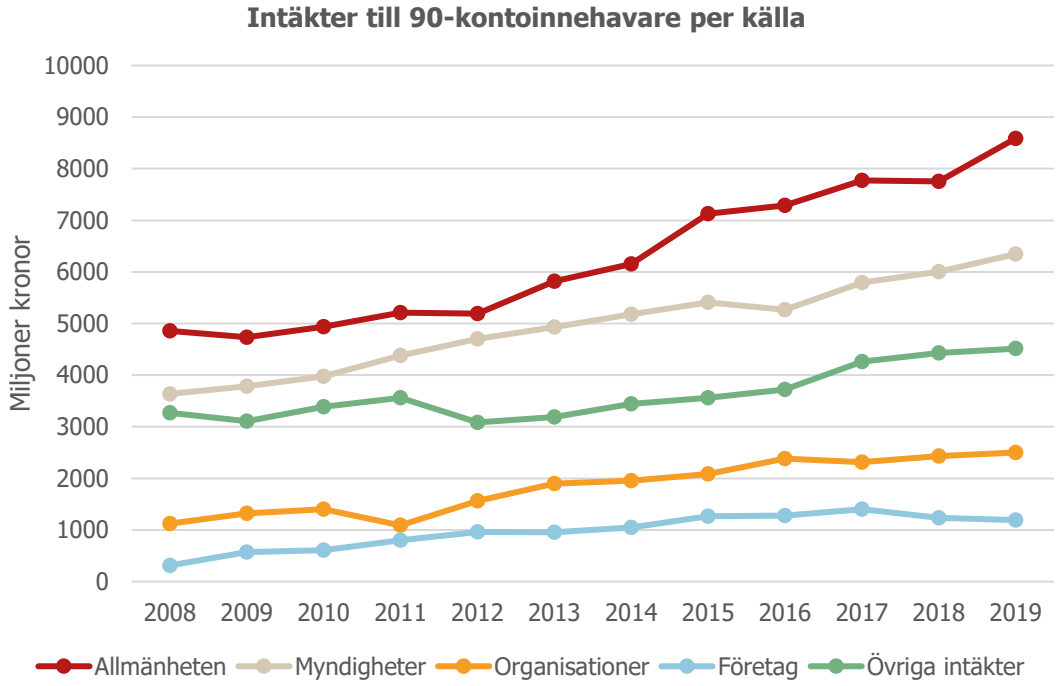
Svensk Insamlingskontroll för statistik över organisationer med 90-konto. Diagrammet nedan visar att organisationers största intäktskälla är allmänheten, följt av myndigheter.

Källa: Svensk Insamlingskontroll

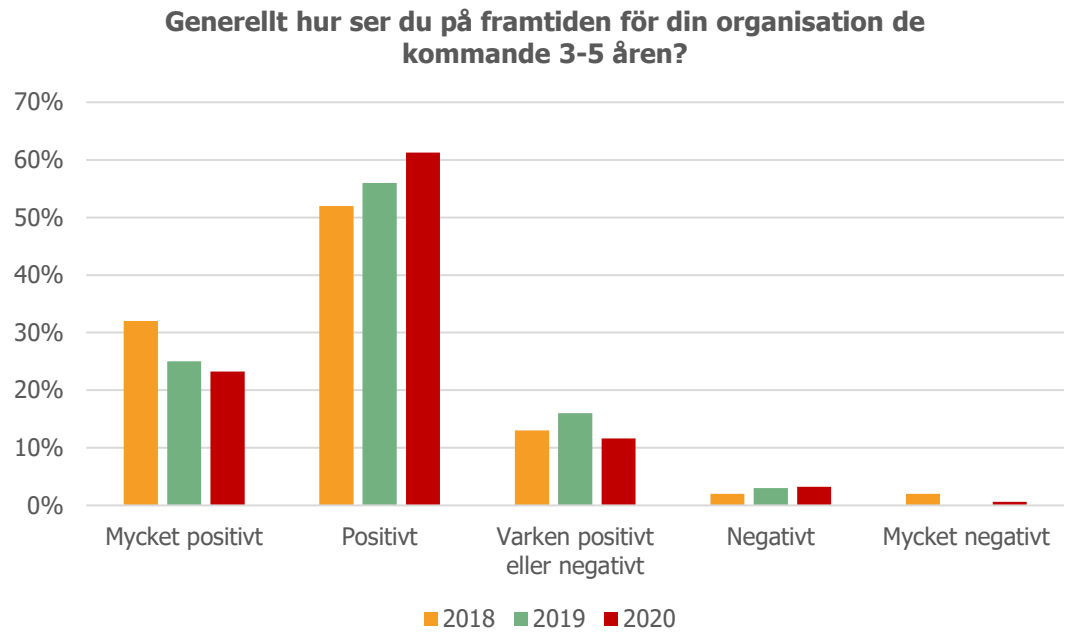
[5] Bilaga till statsbudget 2017 hämtad på regeringen.se 20201016

I diagrammet nedan syns tydligt att intäkter från allmänheten och myndigheter ökat det senaste året. Utvecklingen av intäkter från företag verkar däremot ha stannat av, de senaste åren har de t.o.m. minskat, trots en växande ekonomi. Detta var innan corona-pandemin, som enligt organisationernas prognoser, kan ha påverkat företagens sponsring och givande mer än andra källor.

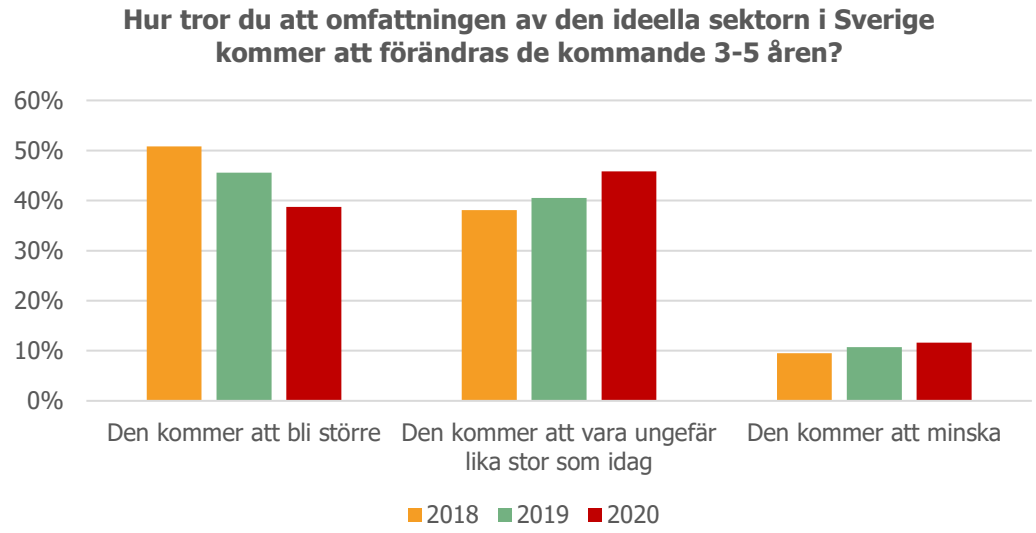
Källa: Svensk Insamlingskontroll

När ledarna i sektorn svarar på frågor om hur de ser på framtiden för civilsamhället och dess finansiering framgår att de blivit något mindre positiva till framtiden för den egna organisationen. Färre svarar att de är mycket positiva och något fler svarar att de ser negativt på framtiden för den egna organisationen. Det är dock fortfarande i stort en mycket positiv inställning då mer än 80% som svarar att de ser mycket positivt eller positivt på framtiden för den egna organisationen.

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

Det andra diagrammet visar att allt fler ledare tror att den ideella sektorn de kommande åren kommer att vara ungefär lika stor som idag. Färre tror att den ideella sektorn kommer att bli större och något fler tror att den kommer att minska.

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

Av diagrammet nedan går att utläsa att ledarna i 2020 års undersökning generellt ser relativt positivt på sin egen tillgång till finansiella resurser. Ungefär 50% uppger att de ser mycket

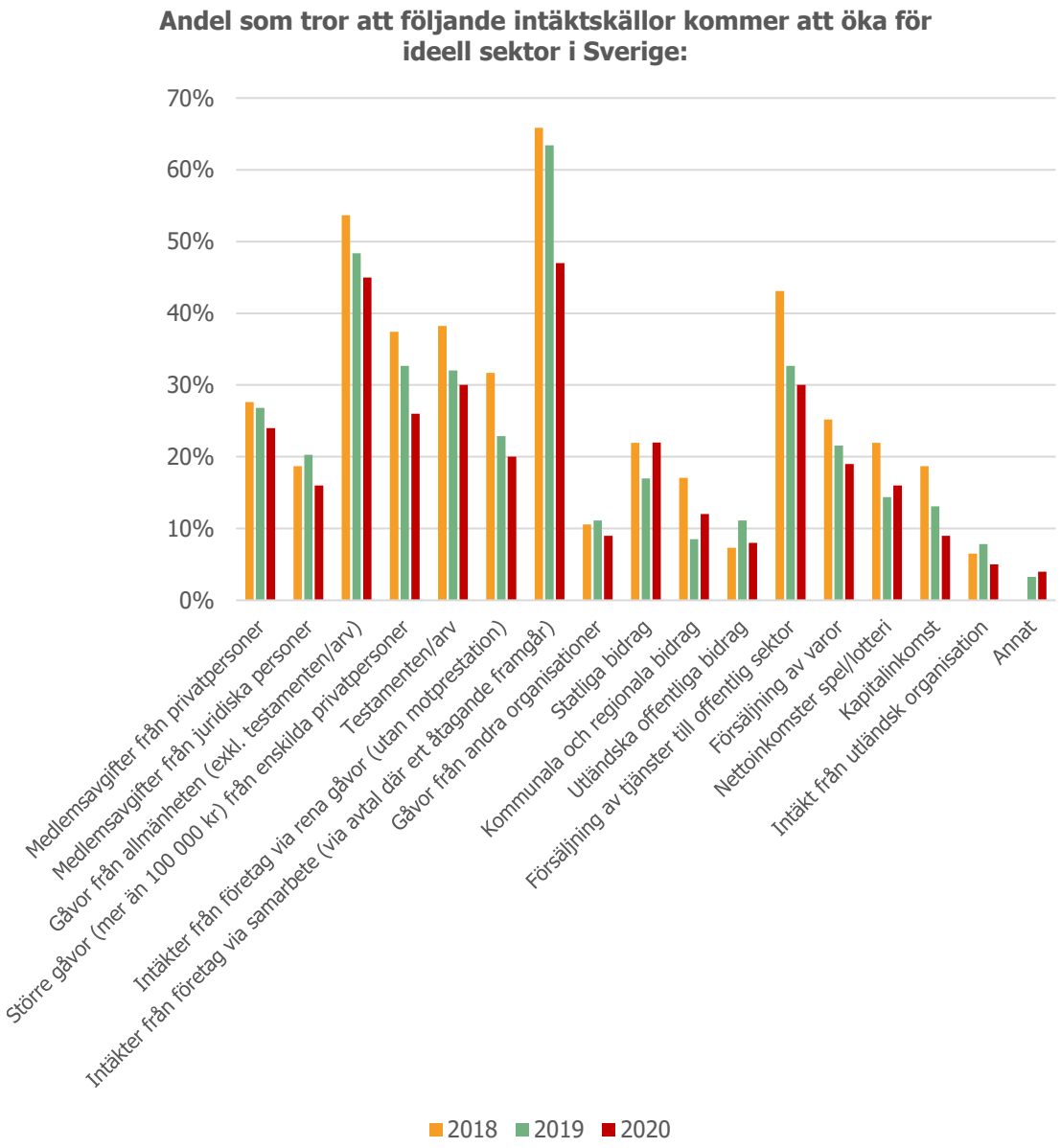
positivt eller positivt på utvecklingen. Dock ska påpekas att de har blivit mindre positiva till sin organisations finansiella resursers utveckling jämfört med tidigare år. Fler ledare än tidigare bedömer att utvecklingen för den egna organisationens finansiella resurser kommer att vara negativ.

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

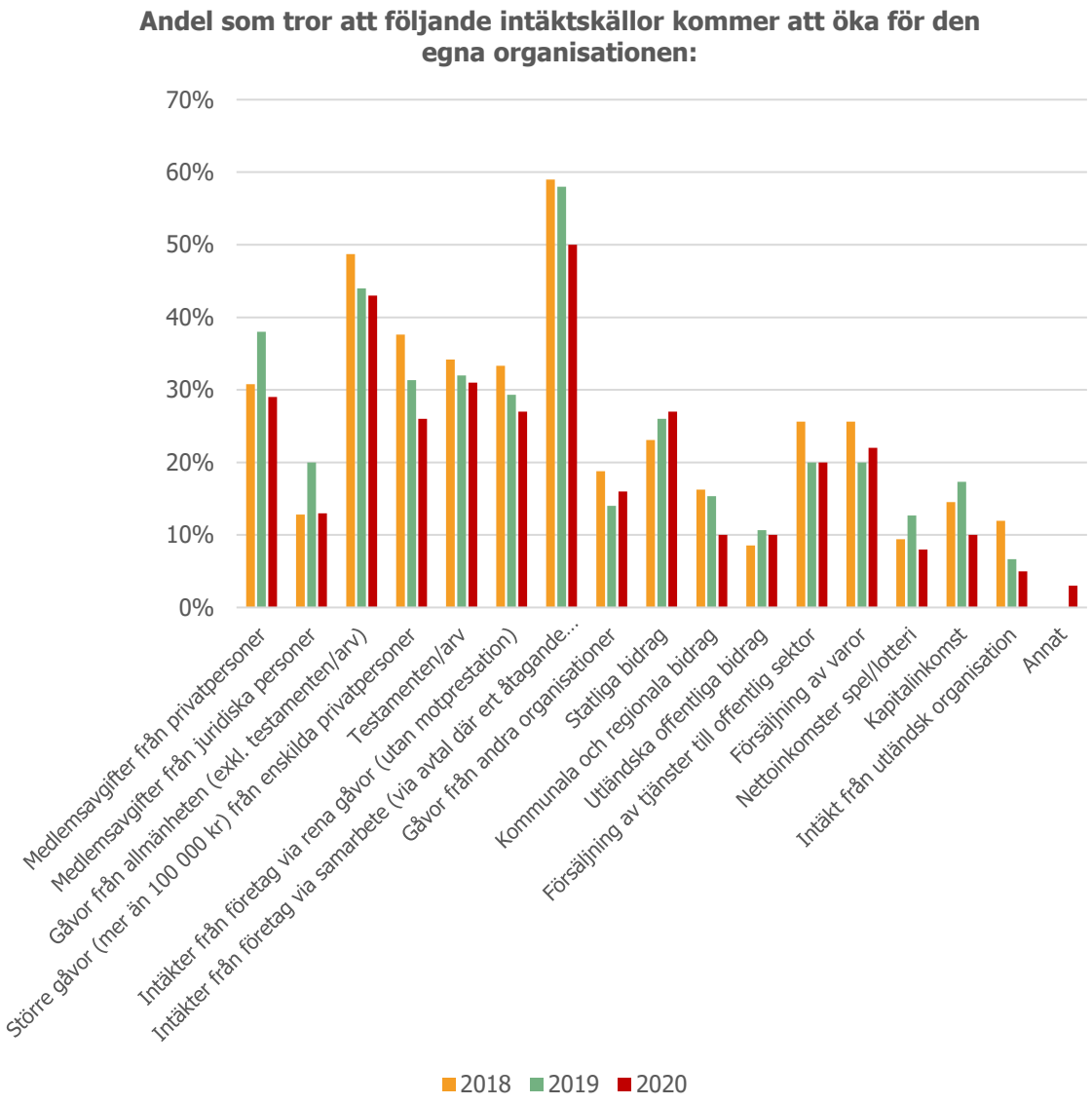
Tendensen till att ledarna verkar ha en något mer pessimistisk syn på sin egen finansiering är viktig att bevaka. Svaren i denna undersökning gavs under maj-juni 2020, alltså under början av corona-pandemin. Sannolikt spelar det roll för dessa svar men möjligen påverkar även det minskade utrymmet för civilsamhället som beskrivits tidigare i rapporten till detta.

Vad gäller olika intäktskällor visar diagrammet nedan att ledarna i 2020 års undersökning i högre utsträckning än 2019 tror att statliga och kommunala/regionala bidrag kan komma att öka för den ideella sektorn. För alla övriga intäktskällor har andelen som tror på ökningar minskat. För intäkter från företag, som är en källa många uppger kommer öka, syns en kraftig minskning av andelen jämfört med tidigare år. Sannolikt har corona-pandemin haft inverkan på detta svar. Det är intressant att notera att andelen som tror på ökningar från bidrag från det offentliga har växt medan andelen som ser ökningar från försäljning till offentlig sektor har minskat.

Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

När ledarna uttalar sig om hur de olika intäktskällorna kommer att utvecklas för den egna organisationen tror de inte i lika stor utsträckning som tidigare att de olika intäktskällorna kommer att öka. Ledarna verkar generellt ha en något mer positiv syn på utvecklingen av de olika intäktskällorna för den egna organisationen än för sektorn i stort.

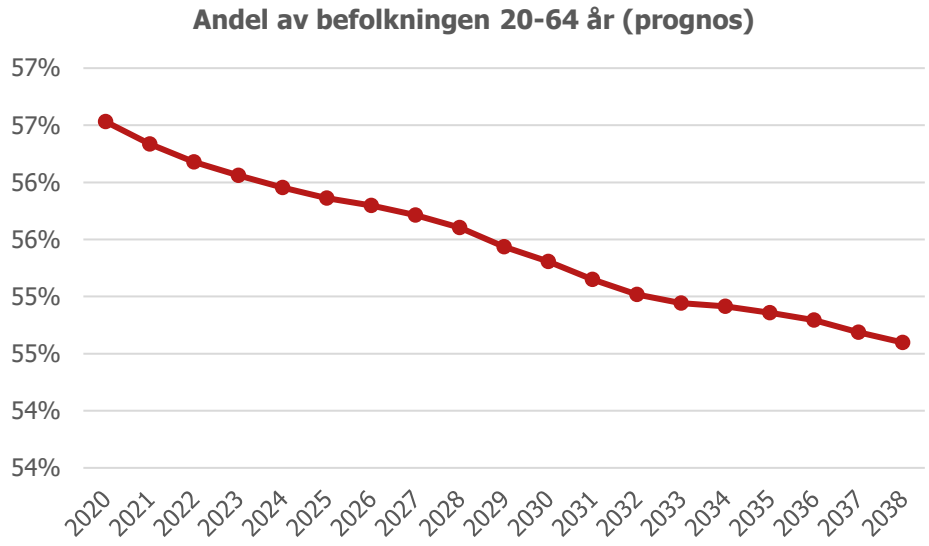
Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

3. Staten

Offentlig sektor står för knappt 30 procent av finansieringen av civilsamhället. Både i form av stöd för organisering och som ersättning för olika typer av tjänster. Offentlig finansiering för organisering var en viktig del av folkrörelsetanken. Offentliga bidrag kan upplevas trygga, men det finns både politiska risker i form av nya krav och inriktningar som kan förändras med kort varsel och finansiella risker kopplat till att demografin sätter större press på de offentliga finanserna generellt.

Belastning på offentliga finanser

Sverige har ett väl utbyggt välfärdssystem där grundmodellen är att vi är nettobetalare till systemet under vår yrkesverksamma ålder och nettomottagare som barn och äldre. Enligt SCB:s befolkningsprognoser sjunker andelen i yrkesverksam ålder.

Källa: SCB

Diagrammet utgår från antagandet att den yrkesverksamma åldern är 20-64 år och det syns tydligt att andelen som är i yrkesför ålder systematiskt minskar. Fram till 2030 minskar den med ca 1,5 procentenheter, vilket motsvarar ca 92 000 personer. Detta är en förenklad bild, en trend är att fler arbetar längre upp i åldern, en annan att fler och fler studerar i yngre år.

Megatrender som digitalisering och globalisering påverkar effekterna av förändrade demografiska förhållanden. Kanske behövs det inte så mycket arbetskraft? Kanske betyder arbete något annat om 20 år än idag? Det är dock relativt sannolikt att förändrade demografiska förutsättningar kommer att påverka förutsättningar för finansiering av offentlig verksamhet.

På kort sikt påverkas staten av de stora åtaganden som gjorts under corona-pandemin. Enligt Ekonomistyrningsverkets septemberprognos kommer offentliga sektorns skuldsättning[6] 2020 att öka med drygt 200 miljarder kronor som en engångseffekt av Coronapandemin. Detta motsvarar ca 8,5 % av offentlig sektors prognostiserade intäkter.

Det finns för det första en osäkerhet i detta. Pandemin har i skrivande stund lett till nya nedstängningar i olika europeiska länder som sannolikt sänker den ekonomiska aktiviteten. Å andra sidan har de flesta prognoser under hösten varit mindre negativa än de var under våren/sommaren. Vilka pandemins effekter blir på den offentliga sektorns ekonomiska förutsättningar är därför långt ifrån klart och tydligt.

Påverkan på möjligheter till finansiering beror för det andra på i vilken takt staten bestämmer sig för att betala tillbaka lånen. I jämförelse med de flesta länder har Sverige fortfarande en låg offentlig skuldsättning vilket kan ge förutsättningar för en långsammare återbetalning och därmed mindre påverkan på andra utgifter.

För kommunsektorn kommer 2020 enligt Ekonomirapporten oktober från SKR, sannolikt att innebära stora överskott kopplat till ökade statsbidrag och kompensation från coronarelaterade kostnader. Dessutom har det demografiska trycket minskat på grund av en minskad invandring. På lite längre sikt kommer dock långsiktiga främst demografiska faktorer att påverka kommunsektorns ekonomi negativt. Kommuner med minskat befolkningsunderlag får sämre förhållande med skattebetalare och människor med behov av kommunal service. Tillväxtkommuner har å sin sida investeringsbehov. Över tid är det sannolikt att kommunerna får sämre förutsättningar.

---

[6] Egentligen negativt finansiellt sparande

Hur påverkar detta civilsamhället? Det är sannolikt stor skillnad från organisation till organisation. Organisationer med stor del av sin finansiering från offentliga medel, bör inse att utmaningarna för offentlig sektor sannolikt stiger. Minskade eller urholkade bidrag behöver inte innebära att det offentliga inte vill bidra till ett starkt civilsamhälle, det kan handla om att den offentliga sektorn inte kan.

Som vi ser nedan är relationen mellan det offentliga och civilsamhället på kommunal nivå till stor del en leverantörsrelation. Den påverkas sannolikt på annat sätt än en bidragsrelation. En leverantör som kan erbjuda värde och lösa ett problem som en kommun enligt lag måste lösa, har förmodligen en annan position än en bidragsberoende organisation.

Det betyder inte att alla bör bli leverantörer - tvärt om, en mycket viktig, kanske den viktigaste rollen för civilsamhället, är att vara röstbärande och demokratibyggande.

Det viktiga är att varje organisation utifrån sina förutsättningar för finansiering och gör egna långsiktiga strategier som tar hänsyn till offentlig, och privat sektors förändrade förutsättningar. Med det som utgångspunkt bör ett strategiskt arbete för att bygga en finansiering som ger tillräckligt med finansiering till acceptabla beroendeförhållanden och risker.

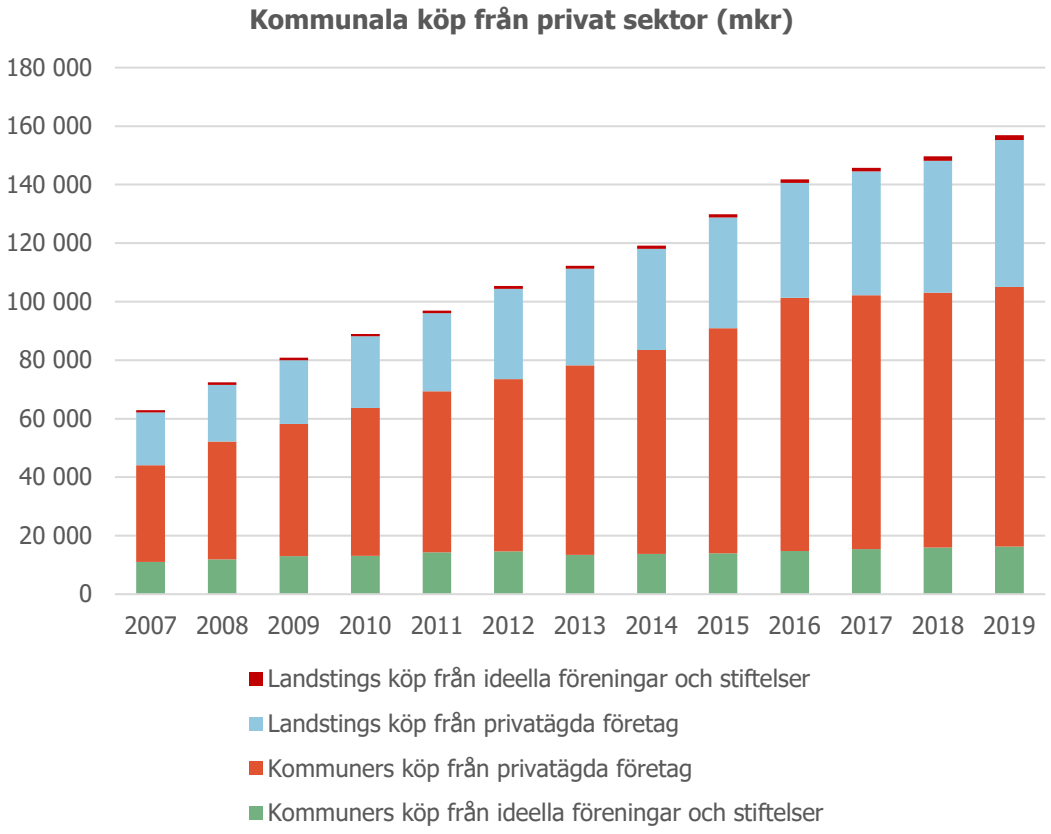
Köp och bidrag från kommun och region

Tabellen nedan visar ekonomiska transaktioner från kommuner och regioner till civilsamhället. Den visar att kommunernas och regionernas transaktioner till civilsamhället till 70% består av köp medan 30% består av bidrag. Både köp från föreningar och stiftelser och bidrag till föreningar och stiftelser har ökat i ungefär samma takt de senaste åren.

Mkr	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Köp från föreningar och stiftelser	15 229	15 624	14 526	14 867	15 033	15 869	16 660	17 444	17 898
Bidrag till föreningar och stiftelser	5 800	5 884	5 959	6 128	6 571	6 896	7 282	7 392	7 522
Andel bidrag	28%	27%	29%	29%	30%	30%	30%	30%	30%

Källa: SCB

Men som framgår nedan har den ideella sektorn inte alls på samma sätt som den kommersiella lyckats växa när primär- och landstingskommuner lagt ut verksamhet till andra utförare.

Källa: SCB

Även om många organisationer inte har som ändamål att verka som utförare, kan det vara bra att fundera vad det är som gör att civilsamhällets organisationer inte "hängt med" i denna förändring av en del av samhällskontraktet.

Under pandemin och tidigare samhällskriser som skogsbränder och ökade flyktingströmmar, har civilsamhället visat god förmåga att ställa om, engagera, mobilisera och få saker gjort. Men denna relativt snabba, men mycket mer systemiska förändring har inte passat. Vad säger det om förmågan på andra områden om/när samhällskontraktet förhandlas om? Finns det kapaciteter som borde byggas för att vara bättre rustade?

Statliga bidrag till civilsamhällets organisationer

Sammantaget kan den statliga bidragsgivningen till civilsamhället beskrivas som svåröverskådlig. I dagsläget fördelas bidrag av cirka 40 myndigheter som sorterar under olika departement. Dessutom har några organisationer i uppdrag att fördela statliga bidrag, bland annat Folkbildningsrådet, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Studieförbundet, SISU Idrottsutbildarna, Sveriges Riksidrottsförbund och Svenskt Friluftsliv. Nedan ges en bild av hur

flödet av medel från statliga myndigheter till ideella föreningar och övriga organisationer har sett ut.

Penningflöde från staten till ideella föreningar och övriga organisationer (mkr)	**2015**	**2016**	**2017**
Bidrag till arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd	12 509	12 416	12 168
Biståndsverksamhet	3195	3767	3993
Bidrag till folkbildningen	3 626	3 810	3 849
Stöd till idrotten	1 757	1 920	1 934
Lönebidrag och Samhall m. m.	1 812	1 693	1 616
Vidmakthållande av statens transportinfrastruktur	1 105	1 114	1 140
Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	560	499	635
Bidrag till lärarlöner	0	378	623
Kostnader för arbetsmarknadspolitiska program och insatser	972	712	621
Filmstöd	0	330	543
Summa topp 10	25 536	26 639	27 122
Andel av total	78%	78%	77%
Totalt	**32 791**	**34 118**	**35 235**

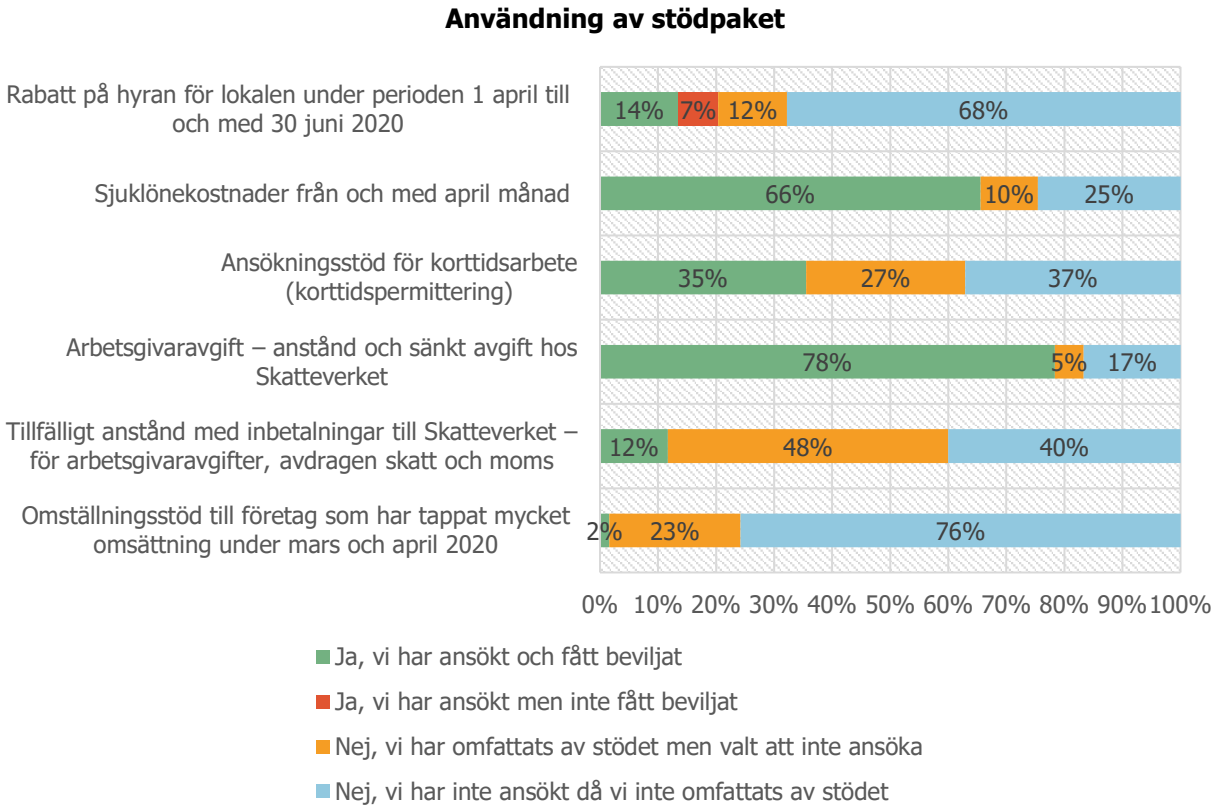
Källa: SCB

Som framgår uppgår det totala beloppet till ca 35 miljarder kronor år 2017. Stödet till a-kassor, bistånd, folkbildning och idrott uppgick till nästa 22 miljarder eller drygt 60 procent av statens stöd till civilsamhällets organisationer. Dessutom är nästan 4 miljarder stöd som är direkt kopplat utförande av tjänster eller lönebidrag som lika gärna skulle kunna erhållas av en kommersiell aktör, alltså inget stöd som ges till organisationer just i egenskap av att tillhöra civilsamhället.

Utöver statens bidrag till det civila samhällets organisationer fördelar även Allmänna arvsfonden genom Kammarkollegiet medel till det civila samhället. Allmänna arvsfonden fördelade 597 miljoner kronor till strax över 2 000 utvecklingsprojekt i civilsamhället 2017.

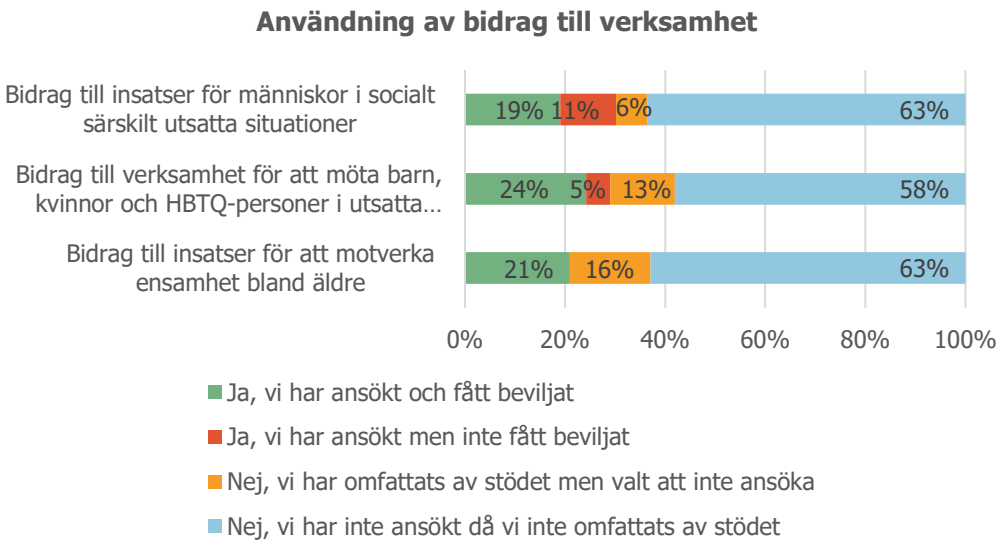
Corona-pandemin och offentliga medel

Under corona-pandemin har regeringen tillsatt en rad olika stödpaket som primärt riktat sig till näringslivet men som också varit möjliga för en del av civilsamhällets organisationer att ansöka om. Utöver detta har regeringen gjort riktade insatser för idrotts- och kultursektorn vilket också kommit ideella organisationer till del. För att direkt stödja utsatta grupper i samhället har hittills också tre särskilda bidrag inrättats om totalt 196 miljoner kronor[7]. En enkätundersökning bland Giva Sveriges och Famnas medlemmar visar att de stöd som varit mest utnyttjat är den sänkta arbetsgivaravgiften och sänkta sjuklönekostnader. Utnyttjandet av stödpaketen har överlag varit lågt, i huvudsak beroende på att de olika paketen inte är utformade för civilsamhällets organisationer samt att stiftelser inte har kunnat söka de direkt bidrag som utlysts.

Källa: Enkätundersökning Giva Sveriges och Famnas medlemmar aug 2020

[7] https://www.mucf.se/stodpaket-fran-regeringen

Källa: Enkätundersökning Giva Sveriges och Famnas medlemmar aug 2020

En gåvofinansierad offentlig sektor?

Att offentlig sektor är mottagare av gåvor eller arv sker som en följd av att privatpersoner själva har valt att utöver skatt också ge till olika offentliga verksamheter. Det finns därför både gamla och nya fonder och stiftelser kopplade till olika offentliga verksamheter. Men under det senaste året har möjligen en förskjutning i synen på medborgarens roll som finansiär av offentlig sektor påbörjats.

I samband med corona-pandemins eskalering, då både företag och privatpersoner ville göra insatser till stöd för sjukvården, möjliggjorde Region Stockholm i april 2020 pengadonationer via en ny gåvofond särskilt riktad till corona-relaterade ändamål. Finansborgarrådet Iréne Svenonius (M) uttryckte det som att ”Det här är grädden på moset och ska användas just för det”. Det mötte stor kritik både från ideell sektor och fackförbund, och fonden avslutades i juni. Istället anges att det går att skänka till två befintliga stiftelser som ger bidrag till drabbade patienter.[8]

Ett mer aktivt sätt för att finansiera offentlig verksamhet med gåvor finns i Region Västmanland som i oktober 2020 beslutade säger ja till en försöksverksamhet för att ”crowdfunda” delar av kulturen. Detta beskrivs som att alla västmanlänningar själva ska kunna vara med och ge ekonomiska bidrag för att finansiera olika kulturprojekt. "Det här ska inte på något sätt ses som en ersättning för det offentliga medel som satsas på kulturen utan det

[8] https://www.sll.se/om-regionstockholm/upphandling/vill-du-hjalpa-till/

här är ett komplement", säger Agne Furingsten (L), regionråd och ordförande i Kultur- och folkbildningsnämnden. Det är ett förslag som drivits av Moderaterna i regionen sedan 2017 och motiveras bl a med att ”genom crowdfunding demokratiseras kulturen när alla får vara med och styra direkt”.[9]

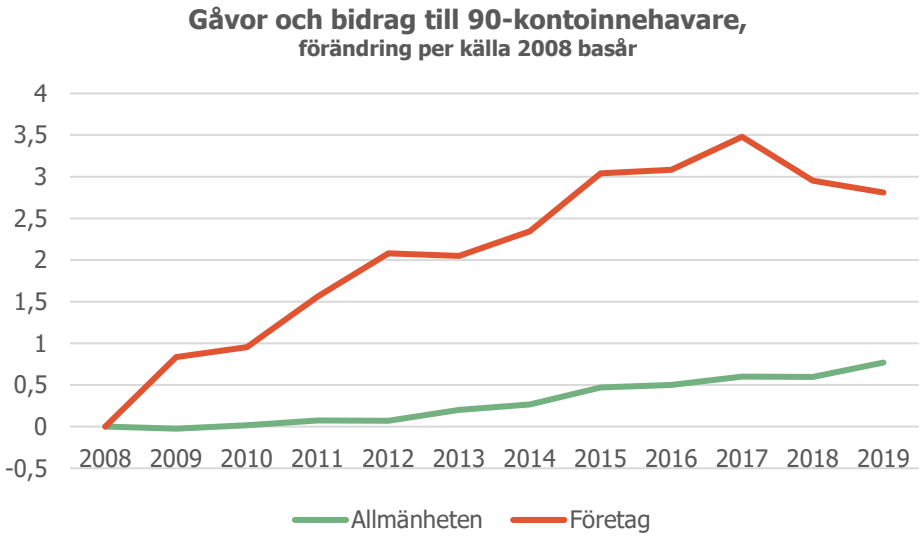
Detta är inte nödvändigtvis en ny trend för finansiering av offentlig sektor utan kanske bara tillfälliga initiativ för att testa medborgarens intresse för bredare finansiering av det gemensamma men det är viktigt att bevaka och diskutera. Om offentlig sektor tar emot gåvor men framför allt aktivt söker gåvofinansiering istället för att kanalisera människors engagemang och givarvilja till ideell sektor, är det en grundläggande förändring av nuvarande samhällskontrakt som kan få långtgående konsekvenser för finansiering både av offentlig verksamhet och civilsamhället.

[9] https://www.fagersta-posten.se/artikel/debatt-crowdfunding-ger-en-folkstyrd-kultur

4. Kapitalet

Företagens bidrag och gåvor är viktiga för många organisationer, särskilt små och medelstora, och 8 av 10 insamlingsorganisationer uppger att de finansierar sin verksamhet med gåvor, bidrag och samarbeten med företag. Enligt en rapport från United Minds uppskattar idrottsföreningar i genomsnitt att 8 procent av deras intäkter kommer från sponsring, vilket är mer än det statliga aktivitetsstödet.

Nedanstående diagram visar att det har varit en kraftig tillväxt av företagens bidrag och gåvor till organisationer med 90-konto mellan 2008 och 2017 för att sedan vända nedåt 2018. Totalt bidrog företag med 1,2 miljarder kronor år 2019 men företagens andel av totalt insamlade medel från den privata sektorn utgör emellertid bara cirka 10% medan allmänhetens gåvor och bidrag är knappt 70%.

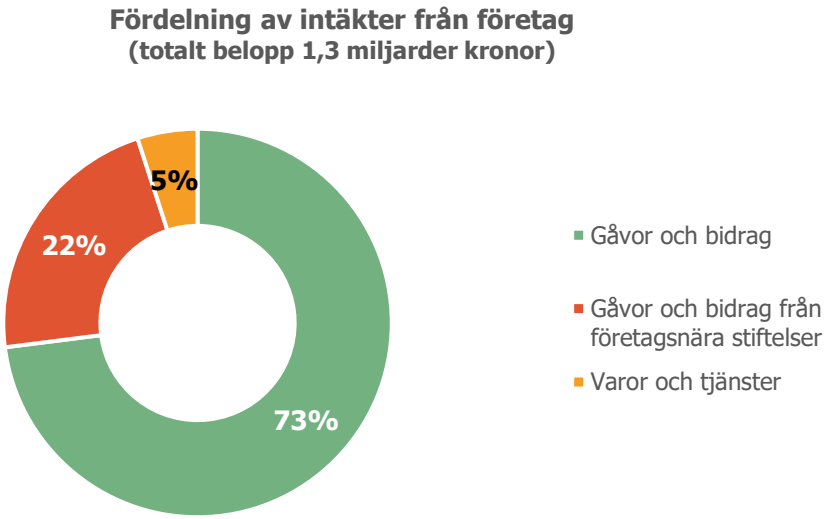

Källa: Svensk Insamlingskontroll

Det här är sannolikt inte en helt rättvisande bild av företagens engagemang eftersom organisationer som i huvudsak finansierar sin verksamhet med offentliga medel, samarbeten med och bidrag från företag samt filantroper mer sällan har 90-konto, då det främst fokuserar

på insamlingar bland allmänheten. Företagens finansiering av den ideella sektorn är därför sannolikt mycket större. Bidrag och stöd till civilsamhället kan också se ut på många olika sätt varför det är svårt att få en helhetsbild av omfattningen av intäkterna från näringslivet. Det består dels av gåvor och bidrag, dels av sponsring, samarbeten eller varor och tjänster. En del av näringslivets stöd till civilsamhället kanaliseras också via företagsnära stiftelser.

Bilden nedan visar hur företags bidrag och gåvor till Giva Sveriges medlemsorganisationer såg ut 2019. Totalt omfattar det 1,3 miljarder kronor och är ett exempel på bredden i företagens engagemang.

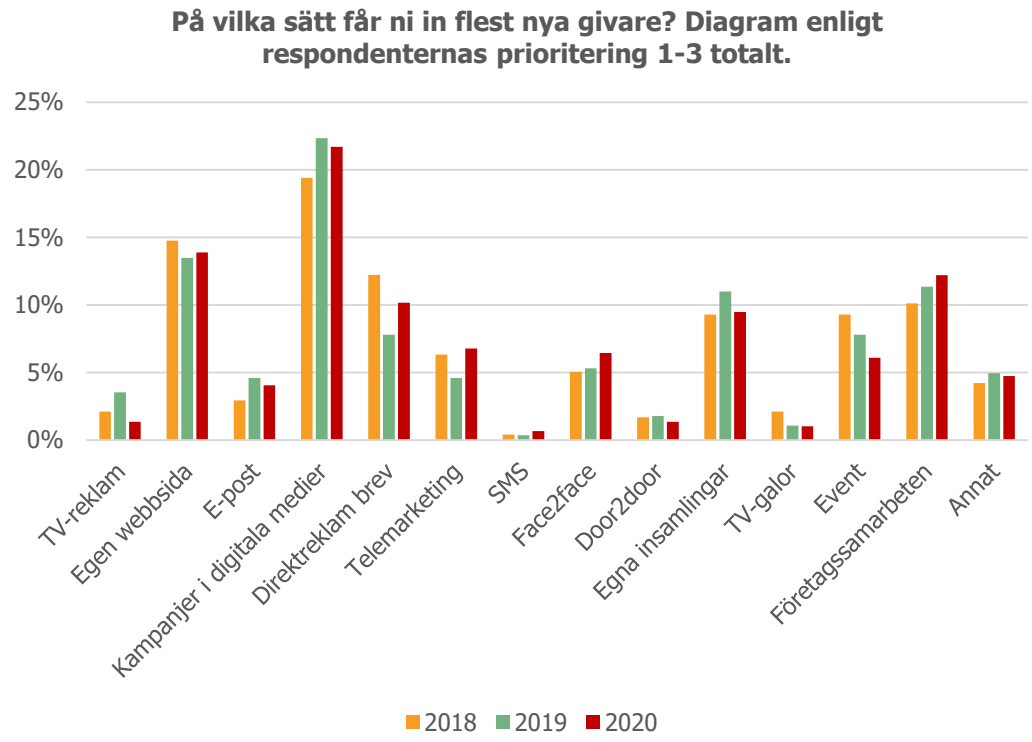

Källa: Giva Sveriges insamlingsstatistik 2019

Företag bidrar också genom att fungera som plattformar för att nå allmänheten, t ex genom rund-upp-kampanjer, ge-bort-pant eller försäljning där en del av varans pris går till en organisation. Dessa intäkter redovisas dock som gåvor från allmänheten.

I en undersökning genomförd av Novus 2020 på uppdrag av Reach for Change visas att allmänhetens förväntningar på företagen att bidra är höga. Närmare 3 av 10 menar att företagen har störst möjlighet att förändra världen. När det i undersökningen ställs frågor om hur företagen mest effektivt kan arbeta för förändring uppger en femtedel att företagen gör det bäst genom att ge stöd till individer och organisationer med nya idéer för förändringsarbete.

Statistik från både Svensk Insamlingskontroll och Giva Sverige visar på att bidrag och gåvor från företag står still eller minskar men i undersökningen där ideell sektors ledare själva förutspår utvecklingen av olika intäktskällor syns en stor tilltro på företagens engagemang. Företagssamarbeten är en av få intäktskällor där ledarna i högre utsträckning än föregående år anger ökningar.

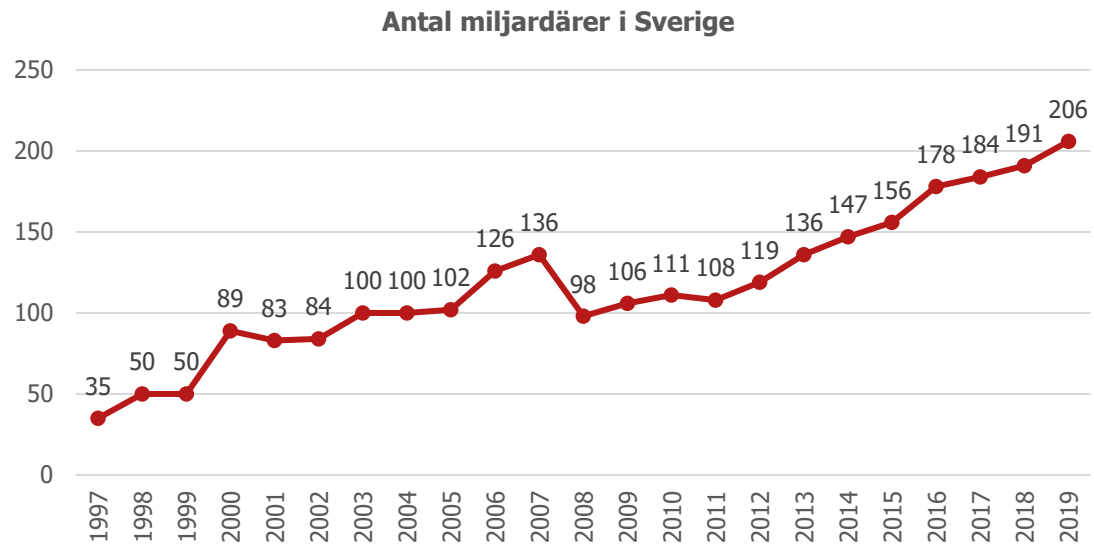
Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

Utifrån intervjuer med företagsledare och hållbarhetschefer i samband med denna rapport 2019 konstaterades att företagens engagemang verkar ta nya former. Företagen ser sitt samhällsengagemang i större utsträckning som en del av helheten i företaget och hur de kan ta ansvar i sin egen kontext. Verksamheten anpassas för att bli mer hållbar och långsiktig. Engagemang och ansvarstagande integreras i affären. Engagemanget ligger inte utanför, varken budget- eller verksamhetsmässigt. Detta förhållningssätt är av än större vikt för ideell sektor då det inträffar kriser.

Corona-pandemins negativa inverkan för delar av näringslivet innebär att företagens totala stöd till ideell sektor riskerar att minska. Drygt 5 av 10 medlemsorganisationer i Giva Sverige uppger att intäkterna från företag kommer att minska under 2020 samtidigt som en rad organisationer upplever ett ökat stöd och engagemang. Studier visar att företag i krissituationer tenderar att skala bort det som ligger utanför kärnverksamheten och det är därför viktigt att samarbeten mellan företag och ideella organisationer har en naturlig koppling till verksamheten.

Det privata kapitalet ökar

Antalet svenska miljardärer fortsätter att öka. I december 2019 fanns det 206 miljardärer i Sverige, en ökning med 15 personer på ett år.

Källa: Veckans affärer/MSN Ekonomi

Stockholm hade, enligt Forbes[10], lika många dollarmiljardärer som Tokyo, 16 stycken, och bara två färre än Paris. Sett till antalet dollarmiljardärer per invånare ligger Sverige i Europatoppen. Detta borde ge goda förutsättningar för en filantropisk finansiering av olika typer av ändamål. Samtidigt är det sannolikt lättare för det privata kapitalet att kanaliseras via format och sätt som är bekanta för näringslivets aktörer, t ex investeringar i sociala företag, företag som kombinerar produkter eller tjänster med hållbarhet eller social förändring eller sociala investeringar i olika former. Eller för den delen i egna stiftelser eller företag som arbetar med ändamål som är viktiga för investeraren.

Med ökad ansamling av kapital bland ett fåtal personer och minskade skatteintäkter men ökade behov behöver civilsamhället vara delaktiga och insatta i hur olika koncept för sociala investeringar utvecklas i Sverige. Både för att kunna ta del av det riskkapital som detta ändå utgör, och som är en bristvara inom civilsamhället, men också för att bidra med kunskap och modeller för hur olika samhällsutmaningar kan lösas.

[10] https://www.forbes.com/billionaires/ (20201103)

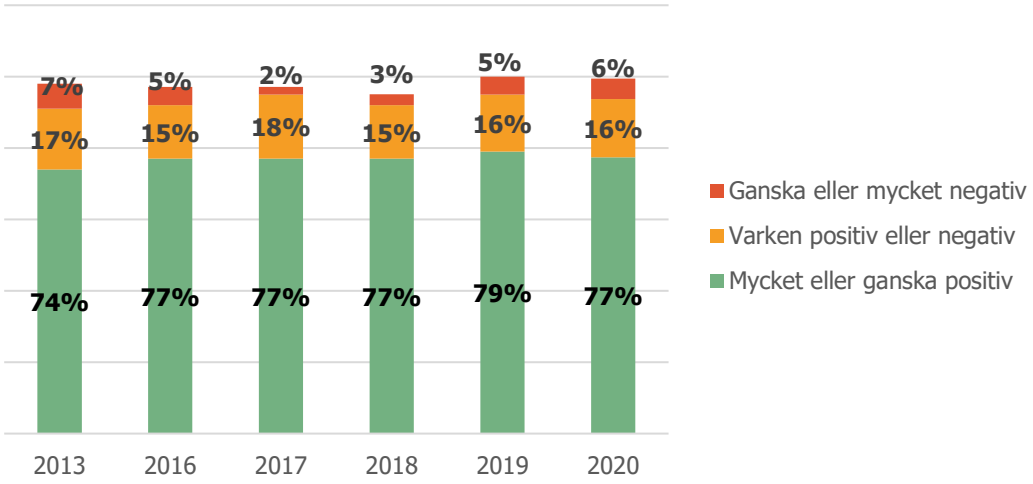
5. Medborgaren

Civilsamhället består av medborgare som på olika vis kanaliserar sitt engagemang och bidrar till det gemensamma. Medborgarens engagemang ses här ur tre olika perspektiv; som medlem, som ideellt arbetande och som givare. Dessa tre roller för medborgaren är alla avgörande för civilsamhällets verksamhet. Ungas engagemang och förutsättningar att verka i civilsamhället ges också en särskild fördjupning.

Goda förutsättningar för engagemang

Det finns en god och stabil grund för ideella organisationer att arbeta från. Den allmänna inställningen till ideella organisationer ligger kvar på samma nivå 2020 som tidigare år där nästan 8 av 10 har en mycket eller ganska positiv inställning enligt en årlig undersökning från Novus på uppdrag av Giva Sverige. Kvinnor har generellt en mer positiv inställning än män liksom personer med hög utbildning och/eller hög inkomst.

Vilken är din allmänna inställning till ideella organisationer?

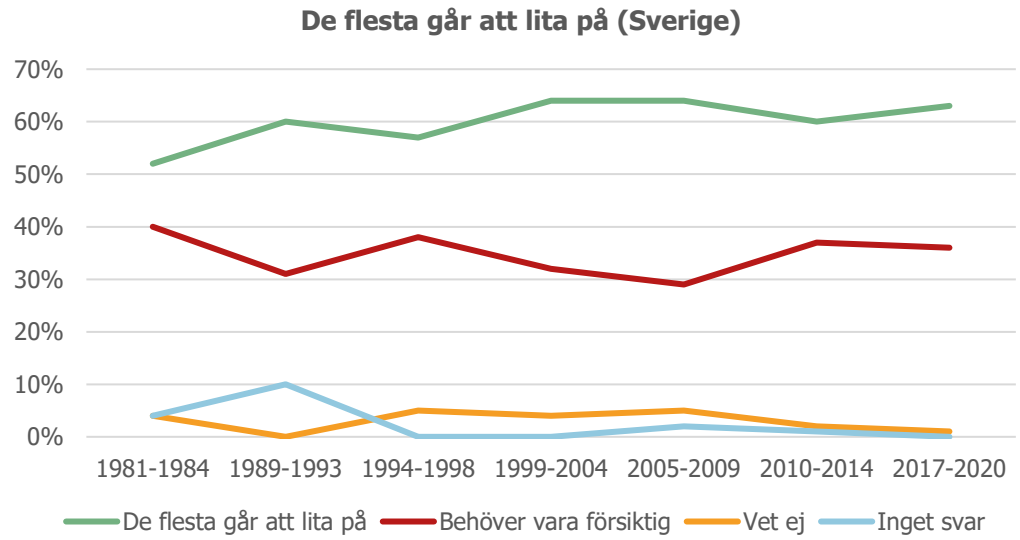

Källa: Novus januari 2020

Tillit och förtroende

En viktig grundförutsättning för ett väl fungerande civilsamhälle är en hög nivå av tillit. Både tillit till organisationerna och mellan människor och övriga institutioner. Sverige liksom de övriga nordiska länderna har i den internationella studien World Value Survey historiskt sett visat höga siffror för såväl det mellanmänskliga förtroendet som medborgarnas förtroende för institutioner och organisationer.

På påståendet att ”De flesta går att lita på” uppger mer än 60% av svenskarna i den senaste mätningen i World Values Survey att det stämmer. Detta kan jämföras med till exempel Peru (4%) eller Albanien (3%). Variationer mellan ålder och kön visar att ju äldre en person är desto högre tillit till andra människor och kvinnor litar något mer på andra än vad män gör (kvinnor 65% och män 61%).

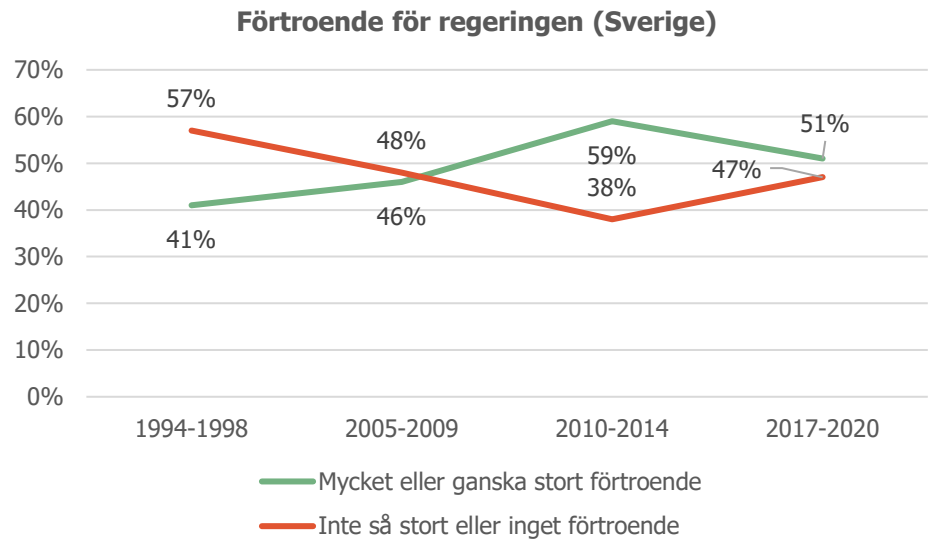

Källa: World Values Survey wave 7 Q57, 2017-2020

För att få en bild av hur mellanmänsklig tillit påverkas av corona-pandemin tittar vi på SOM-institutets särskilda mätning med anledning av corona-pandemin som visar att den mellanmänskliga tilliten i Sverige har gått upp 2020 jämfört med 2019. Det verkar alltså som att krisen i det här läget har fått oss att lita mer på varandra.

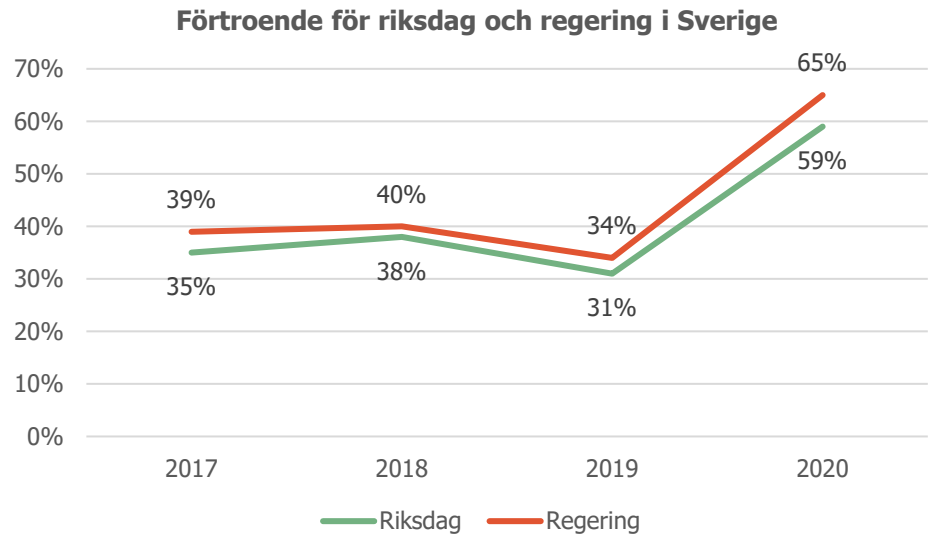
En annan fråga som är av intresse att titta på när vi vill förstå förutsättningarna för civilsamhället att verka och mobilisera engagemang är allmänhetens förtroende för regeringen. Förtroendet för regeringen i Sverige är liksom tilliten till andra människor högt men har pendlat något mellan åren. I den senaste mätperioden i World Values Survey uppger drygt hälften (51%) att de har ett stort eller ganska stort förtroende för staten och knappt hälften (47%) anger litet eller ganska litet förtroende. Andelen som anger att de har mycket eller ganska

stort förtroende för regeringen har minskat sedan mätperioden 2010-2014 från 59% till 51% men är fortfarande högre än tidigare mätperioder.

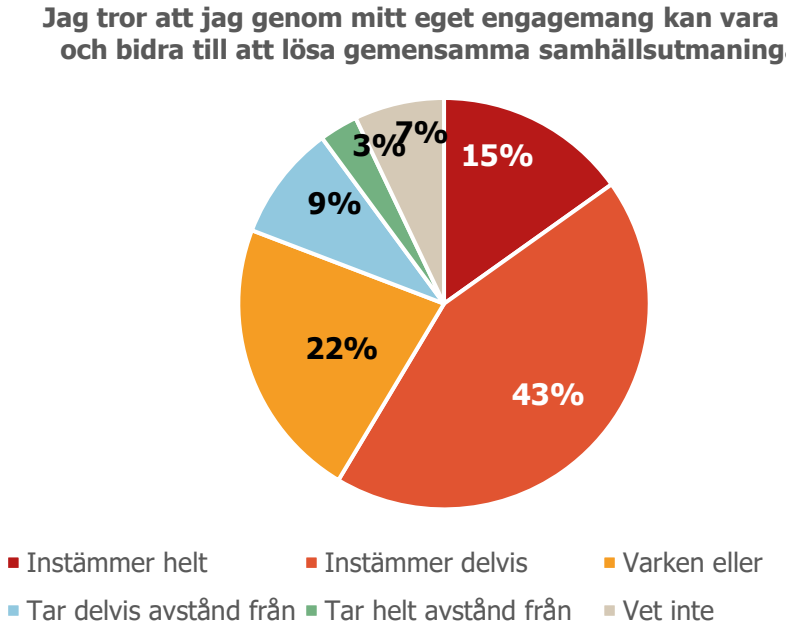
Källa: World Values Survey wave 7 Q71, 2017-2020

SOM-institutets speciella undersökning med anledning av corona-pandemin visar på att förtroendet för regering och riksdag i Sverige har påverkats i mycket positiv riktning av krisen. Kurvorna nedan visar andelen svenska som uppger att de har stort eller mycket stort förtroende.

Källa: SOM-institutets nationella corona undersökning

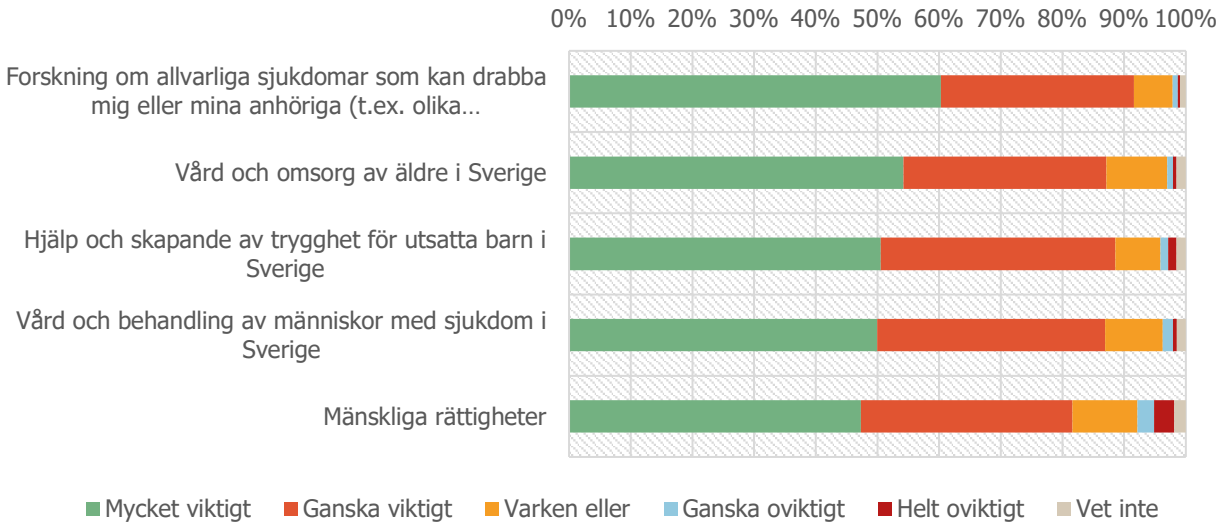
Ett levande civilsamhälle kräver engagemang från individer. När Giva Sverige med hjälp av Novus i en undersökning i november 2019 undersökte inställningen till påståendet ”Jag tror att jag genom mitt eget engagemang kan vara med och bidra till att lösa gemensamma samhällsutmaningar” visar svaren att närmare sex av tio tror på kraften i sitt eget engagemang. Det är alltså en majoritet som tror att de kan vara delaktiga i att lösa samhällsutmaningar men det är samtidigt nästan tre av tio som inte vet eller uppger varken eller. Det skulle kunna tolkas som att den ideella sektorn inte fullt ut lyckats visa på möjligheterna till engagemang eller att formerna för delaktighet inte är relevanta eller passar. Undersökningen visar en viss skillnad i ungas engagemang jämfört med övriga. Personer i åldrarna 18-29 år verkar ha en något högre tilltro till kraften i sitt eget engagemang, där 7 av 10 instämmer i att de själva kan bidra till att lösa gemensamma samhällsutmaningar.

Källa: Novus undersökning nov 2019

När allmänheten får välja vilka verksamhetsområden som är viktigast[11] skattas forskning om allvarliga sjukdomar som kan drabba mig och mina anhöriga samt vård och omsorg av äldre i Sverige högst. Nedan visas de fem verksamhetsområden som skattas som mycket viktigt av flest.

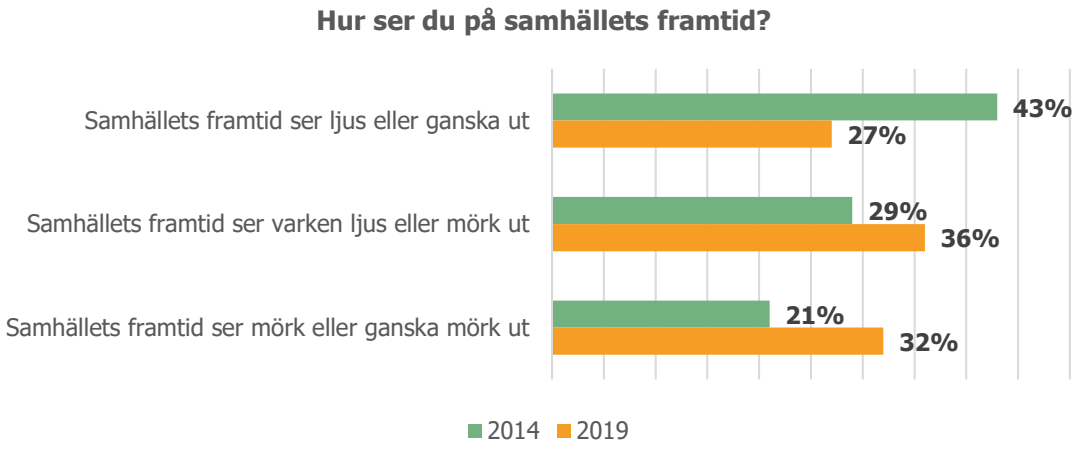
[11] Undersökning genomförd av Novus, januari 2020, respondenten tar ställning till följande: *Olika ideella organisationer har olika verksamhetsområden. Vänligen markera hur viktiga följande verksamhetsområden är för dig personligen.*

Källa: Novus undersökning jan 2020

Den unga medborgaren

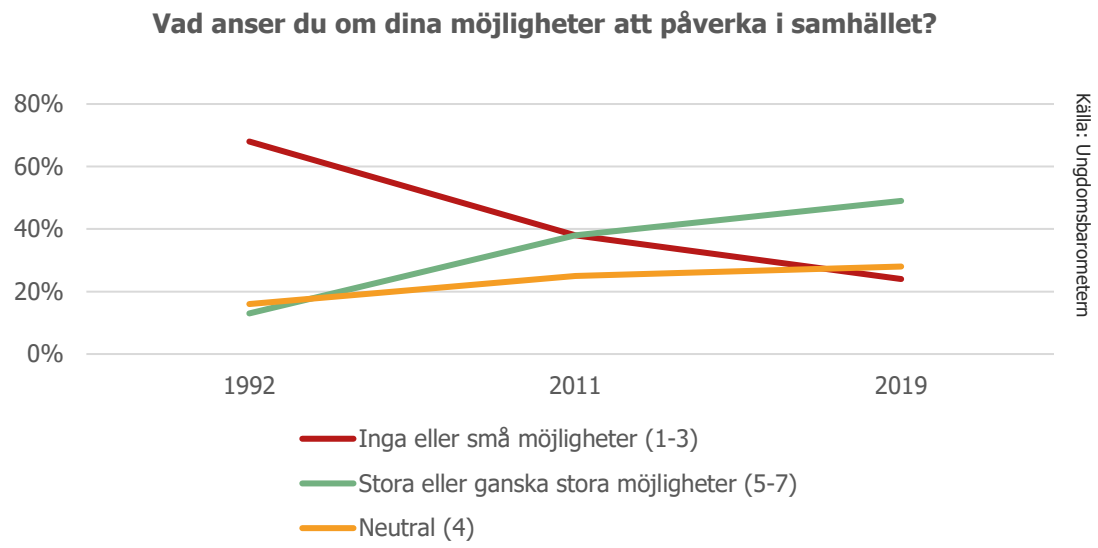
För att förstå hur engagemanget kommer att se ut i framtiden är det av intresse att titta närmare på hur just unga verkar vilja engagera sig. Ungdomsbarometern har ställt frågor till unga personer i åldern 15-24 år under många år. Deras undersökningar från 2019 visar att dagens unga generation ser allt dystrare på framtiden. Andelen som uppger att framtiden ser ljust eller ganska ut har sedan 2014 gått ner från 43% till 27%. Och andelen som svarar att samhällets framtid ser mörk eller ganska mörk ut har gått från 21% till 32% under samma tid.

Källa: Ungdomsbarometern

Klimat- och miljöfrågan var innan corona-pandemin den samhällsfråga som flest unga tycker är viktig, vilket kan hänga ihop med känslan att samhällets framtid ser dyster ut. Även välfärdsfrågor och jämställdhetsfrågor är viktiga för den unga generationen.

Samtidigt som dagens unga har en dystrare syn på samhället än tidigare generationer tror de i högre utsträckning än tidigare generationer att de kan vara med och påverka. Bara sedan millennieskiftet har de upplevda möjligheterna att påverka samhället ökat kraftigt bland unga. År 1992 var det 16% av unga som upplevde att de inte hade någon möjlighet att påverka och 2019 har andelen gått ner till 3%.

De unga visar enligt Ungdomsbarometerns undersökning ”Engagerade unga och medgörliga föräldrar” att de har höga förväntningar på företag. Till exempel kan 53% av de svarande tänka sig att sluta köpa produkter eller tjänster från ett företag som inte arbetar för att minska sin klimatpåverkan. Enligt samma undersökning är så många som nio av tio unga som bor hemma med och bestämmer över hushållens inköp, så de ungas konsumtionsmönster har sannolikt bäring på fler än de själva. Förutom genom sin konsumtion tenderar ungas engagemang att yttra sig genom att prata med sina vänner om sitt engagemang och genom sociala medier. Däremot svarar endast 16 procent att de går med i en förening eller organisation på frågan om hur de visar sitt engagemang.

Volontärbyråns rapport om ideellt engagemang från 2019 visar att bland de unga som engagerar sig ideellt handlar det ofta om att hjälpa barn och unga på olika sätt. Även ideellt engagemang inom mänskliga rättigheter är vanligt bland unga.

Ungdomsorganisationerna i civilsamhället har, precis som övriga civilsamhället, en stor bredd med organisationer inom många olika områden. Enligt Landsrådet för Sveriges

ungdomsorganisationers (LSU) undersökning LSU Uris 2019 identifierar sig en stor majoritet av anställda eller ideellt engagerade i ungdomsorganisationerna som kvinnor (71%). Både bland anställda och förtroendevalda är många nya i sitt uppdrag, de flesta har haft sitt uppdrag i ett eller ett par år. Av de förtroendevalda är 92% under 30 år, vilket visar att ungdomsrörelsen leds av unga. De senaste åren har många organisationer upplevt negativ stress och utbrändhet men det har skett en förbättring mellan 2017, då 83% upplevde negativ stress medan det 2019 är 73%.

Enligt LSU är statsbidraget den viktigaste finansieringskällan för många ungdomsorganisationer i civilsamhället. Jämfört med andra finansieringsformer är statsbidraget relativt fritt att disponera och därmed en grundförutsättning för att det unga civilsamhället ska kunna utvecklas. Statsbidraget har under lång tid legat på samma nivå samtidigt som antalet organisationer och medlemmar har ökat, vilket innebär att stödet för organisationerna har minskat. I undersökningen svarade 48% av ungdomsorganisationerna att de har fått mindre medel eller avslag på sin ansökan om statsbidrag. Detta får konsekvenser för ungdomsorganisationerna, till exempel upplever många att det blir svårare att bedriva verksamhet, svårare att nå ut och anställda och ideellt aktiva blir mer stressade. Eftersom färre organisationer har fått statsbidrag beviljat är det fler och fler som söker projektbidrag. Projektbidragen är ofta bundna till ett förutbestämt projekt och dessutom kortvariga.

Av ungdomsorganisationerna upplever 27% att krympande utrymme för civilsamhället är ett påtagligt problem för organisationen. Fler organisationer upplever att de blir ifrågasatta av både makthavare och samhället i övrigt, vilket riskerar att leda till minskat politiskt inflytande, svårare att få tillgång till lokaler och högre grad av granskning eller misstänksamhet mot verksamheten. Nästan 40% av organisationerna har varit med om att någon i organisationen har utsatts för politiskt motiverat hot eller hat.

Intervju om ungas engagemang

med Rosaline Marbinah, ordförande LSU

Hur ser de ungas engagemang ut idag?
Vi ser att engagemanget i föreningsformen är stabilt men fler och fler ungdomar engagerar sig på olika sätt politiskt. Inte politiskt som i partipolitik, men politiskt som i samhällsfrågor. Det finns idag flera sätt att engagera sig på, till exempel i nätverk, på digitala arenor, i demonstrationer, i matvanor och i skolan. Vi ser att föreningsformen är den långsiktiga engagemangsformen, men alla former är fantastiska. Dagens ungdomsgeneration är enligt MUCF den mest politiska någonsin. Avståndet mellan att agera och betrakta är mycket kortare än det varit. Engagemanget växer för att vi står inför stora samhällsutmaningar med ökad ojämlikhet och klimatkrisen hängande över våra axlar. Lösningen på samhällsutmaningarna är fortsatt engagemang.

Vad händer med utvecklingen av medlemskapet?
Vi har sett att medlemskapet över tid är stabilt och om det sker tapp i siffrorna handlar det ofta om händelser inom en enskild organisation. Nu är vi inne i en pandemi och det påverkar så klart medlemsrekryteringen och det kommer ju märkas. Medlemmarna finns överallt, på landsbygd och stad, i alla möjliga frågor. Orsakerna till engagemang är också olika.

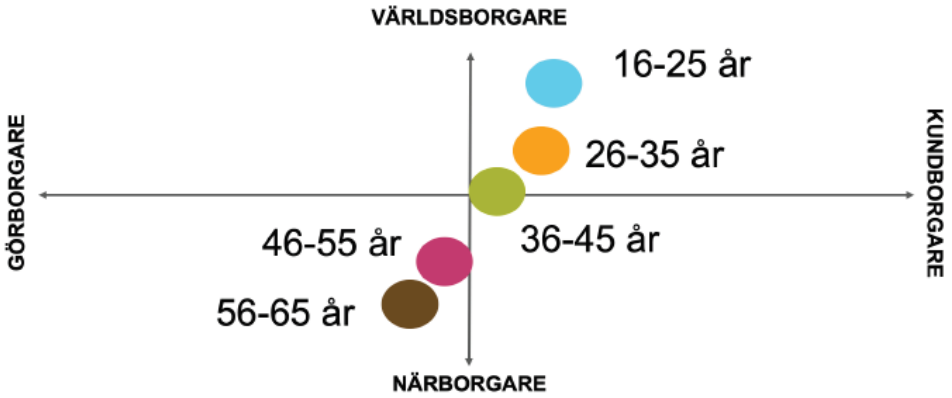
Om vikten av ungdomars organisering
Ojämlikheten i Sverige ökar och civilsamhället har ett ansvar att bidra till att det förändras. Ungdomsrörelsen samlar många barn och unga men vi kan nå ännu bredare. Vi kan och borde nå ut till ännu fler, även till de som tappat hoppet och står utanför. Vi måste nå ut bredare inte bara när det kommer till det geografiska och socioekonomiska utan också med tanke på etnicitet, religion, kön osv. Barn och unga måste förenas med de äldre för att arbeta tillsammans och fundera på hur vi tillsammans kan jobba för att fördela makten mer rättvist.

Vilka utmaningar står ungdomsrörelsen inför?
Ungdomsrörelsen är beroende av statliga medel i högre grad än övriga civilsamhället. Det måste ändras. Vi vill inte att ungdomsrörelsen bara ska leva på statsbidrag, utan vi vill öka andra intäktskällor. Till exempel det privata givandet. Kunskapen och kompetensen inom finansieringsmöjligheter måste höjas inom ungdomsrörelsen.

De organisationer som möts av ett krympande demokratiskt utrymme är organisationer som är ideologiskt betingade och de som samlar etniska eller religiösa organisationer. Vi är oroliga för att de här organisationerna kommer att tappa medlemmar på sikt, men vi har inte sett det än. Vi ska göra allt för att organisationer inte ska försvinna på grund av ett krympande demokratiskt utrymme. Det krympande demokratiska utrymmet handlar om ökad kontroll, minskad finansiering, hat och hot. Det är oerhört viktigt för vår demokrati att vi fortsätter det arbetet med att bevaka och bevara vår demokrati. Barn och unga möts av hat och hot från vuxna och LSU vill vara en fristad och stöd.

Engagemang, ett barn av sin tid?

Enligt studien Morgondagens ideella organisering från Karios Future syns en tendens till att äldre personer känner mer engagemang, ansvar för lokalsamhället medan yngre är mer globala i sitt engagemang och upplever mindre förpliktelser mot samhället.

Källa: Morgondagens ideella organisering, Kairos Future

Cirklarna är medelvärden för respektive åldersgrupp och är relativt fördelade i två dimensioner efter hur grupperna besvarat olika frågor.

Enligt Kairos rapport kan detta innebära förändringar i hur framtidens engagemang tar sig uttryck. Yngre medborgare kan se en köpbojkott som ett lika effektivt engagemang som deltagande i en förening för att påverka en viss fråga. Medan den äldre närborgaren kan se engagemang i föreningsform som en "skyldighet", tycks de yngre i större omfattning dels inte riktigt veta vart de ska vända sig med sitt engagemang, dels se fler möjliga former. Även den befolkningsstudie som gjorts av Ersta Bräcke Sköndal högskola (se vidare nedan) noterar att andelen yngre bland de som arbetar ideellt sjunkit något över tid. Men som framgår ovan beror detta inte alls på att yngre generationer inte tror de kan påverka, tvärtom tror man mer på sina möjligheter i det avseendet.

Skillnader mellan generationer ska inte överdrivas, men det är av vikt att civilsamhällets organisationer ser över arbetssätt och rekryteringsformer så att det finnas plats för fler generationers sätt att engagera och organisera sig. Sannolikt skulle fler möten mellan närgörborgare och världskundborgare kunna leda till spännande utveckling av både engagemangsformer och modeller för organisering och kanske också finansiering av civilsamhället.

Medborgaren som medlem

Medlemskap i föreningslivet har en stark förankring i det svenska samhället och en stor andel av det svenska civilsamhället består även idag av ideella föreningar som bygger på en demokratisk medlemsstruktur. Det finns formella strukturer i till exempel offentliga bidragsansökningsprocesser som främjar just medlemsföreningen framföra andra organisationsformer.

Johan Hvenmark och Torbjörn Einarsson[12] är två exempel på forskare som studerar medlemskapet och dess utveckling sedan många år tillbaka. Hvenmark och Einarsson beskriver en utveckling där de ser att fler och fler föreningar överger medlemsbegreppet för att istället förhålla sig till oss individer och medborgare så som kunder, supportrar, volontärer eller liknande. De ställer sig också frågan om vi befinner oss i ett större skifte. Ett skifte genom vilket det individuella medlemskapet är på väg att förändras.

Medlemskap i de politiska partierna har stadigt minskat. Enligt undersökningar från SCB var andelen av befolkningen som var medlemmar i ett politiskt parti som högst i mitten av åttiotalet då cirka 15% uppgav att de var medlemmar i ett parti. När frågan ställdes 2014-2015 var det 5% som var medlemmar i ett parti. Det är dock viktigt att notera att det i samma undersökning visas att andelen som uppger att de deltagit i politiska diskussioner under samma tidsperiod istället har ökat. Ett minskat medlemsantal behöver därmed inte visa på minskat intresse eller aktivitet.

Ersta Sköndal Bräcke högskola har i befolkningsstudier sedan 1992 funnit ett tydligt samband mellan medlemskap och ideellt engagemang. Detta har varit stabilt fram till den senaste mätningen 2019 då andelen som var medlemmar i den organisation de arbetade ideellt för sjönk från en nivå kring 87% till 78%.

Andelen av ideellt arbetande som även är medlemmar i organisationen de arbetar åt				
1998	**2005**	**2009**	**2014**	**2019**
85%	85%	88%	87%	78%

Källa: Befolkningsstudien Ersta Sköndal Bräcke högskola

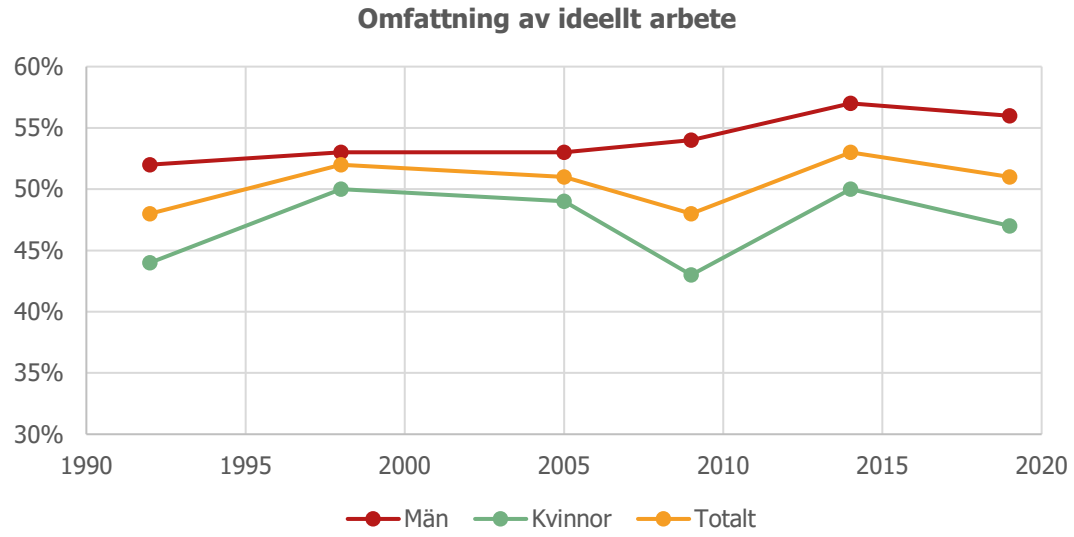
[12] Einarsson; Membership and Organizational Gouvernance, Hvenmark; Reconsidering Membership

Det är fortfarande en hög andel, men kanske är det en tidig indikation på ett mönster i förändring, och något som kan påverka förutsättningarna för organisering av den ideella sektorn i framtiden.

Förutom att medlemmarna i många ideella föreningar är meningen och ändamålet med föreningen, utgör medlemmarna också en viktig finansieringskälla som bidrar med cirka 20% av den totala finansieringen av hushållens icke-vinstdrivande organisationer och än mer om medlemsavgifterna till Svenska kyrkan inkluderas. Medlemsavgifternas andel av intäkterna för icke-vinstdrivande organisationer har sedan 2013 gått från 19% till 17%.

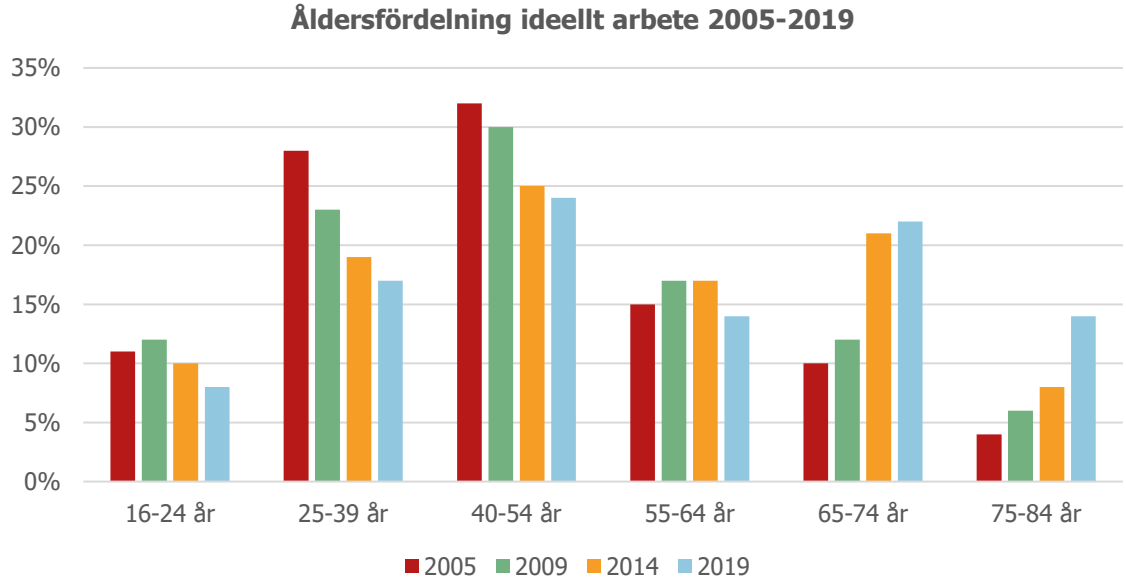
Medborgaren och det ideella arbetet

De ideella insatserna i Sverige har under en lång tid legat på en stabil nivå. Drygt hälften, 51%, av vuxna (16-84 år) uppger att de har arbetat ideellt någon gång det senaste året. Diagrammet nedan visar omfattningen av det ideella arbetet i Sverige. Kvinnor lägger något mindre tid än män på ideellt arbete och så har förhållandet sett ut ända sen mätningarnas början. Det långa tidsperspektivet visar också att när omfattningen av det ideella arbetet minskar är det främst andelen kvinnor som minskar medan andelen män som arbetar ideellt är mer konstant. I Befolkningsstudien nämns möjliga orsaker till skillnader i det ideella arbetet mellan könen men det görs inte en djupare analys av orsakerna till det. Möjliga skäl som nämns är icke jämställda vardagsvillkor samt skillnader i preferenser mellan könen samt att den stora delen av ideellt arbete fortfarande sker inom idrottsrörelsen.

Diagrammet visar andelen av den vuxna befolkningen som uppger att de har arbetat ideellt någon gång under det senaste året. I befolkningsundersökningarna 1992 och 1998 ingick personer mellan 16 och 74 år, från 2005 omfattar undersökningarna personer mellan 16 och 84 år.
Källa: Befolkningsstudien Ersta Sköndal Bräcke högskola

Diagrammet nedan visar åldersfördelningen bland de som uppger att de arbetar ideellt. På senare år har de yngre personerna (16-24 år och 25-39 år) som arbetar ideellt sjunkit medan andelen äldre (65-74 år och 75-84 år) som arbetar ideellt har ökat. I åldrarna 40-54 och 55-64 har andelen som arbetar ideellt inte förändrats lika mycket.

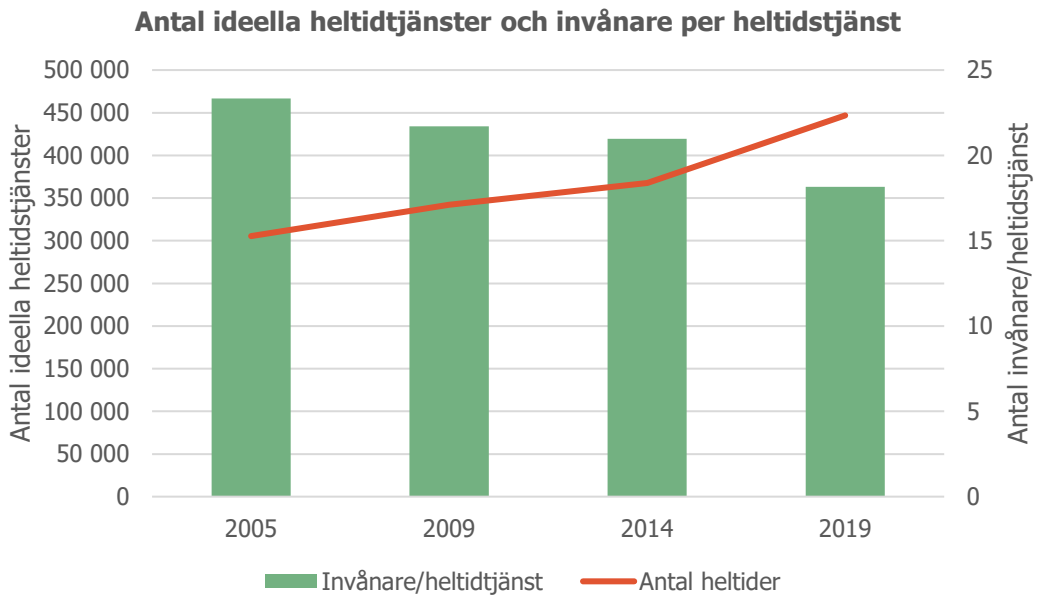

Källa: Befolkningsstudien, Ersta Sköndal Bräcke högskola

Samtidigt som omfattningen av det ideella arbetet i Sverige haft en stabil nivå under flera år är det allt färre som är medlemmar i organisationer så som visat i ovanstående stycke om medlemskapet.

Omfattningen av det ideella arbetet per vecka tycks däremot ha ökat 2019 jämfört med tidigare och uppgår enligt Befolkningsstudien till 18 timmar per månad. Två grupper som utmärker sig är unga i åldern 16-24 samt äldre i åldern 75-84 som har arbetat fler timmar än de gjort de senaste tio åren. Men generellt verkar fördelningen av det ideella arbetet inte förändras särskilt mycket mellan de olika åren och generationer.

För att illustrera omfattningen på ett annat sätt kan de ideella insatserna räknas om till antal heltidstjänster. Beräkningen utgår från folkmängden, andelen som uppgett att de arbetar ideellt och antalet timmar de uppger att de arbetar per vecka.

Källa: SCB och Befolkningsstudien Ersta Sköndal Bräcke högskola

Siffrorna visar en stadig ökning av antalet ideellt utförda heltidstjänster[13], men också att det krävs färre och färre innevånare för att "fylla" en ideell heltidstjänst. Under perioden har rimligen också efterfrågan på ideella insatser ökat med en växande befolkning, men det faktum att krävs färre innevånare för att fylla en heltid indikerar att utbudet åtminstone hänger med efterfrågan.

Vid särskilda händelser, som skogsbränderna som drabbade flera orter i Sverige 2014 och 2018 och flyktingvågen 2015, har antalet volontärer som vill hjälpa till ökat. Människor har då mobiliserat sig och gjort insatser kopplade till den specifika händelsen. Bland de som gjort insatser vid särskilda händelser visar det sig att drygt 7 av 10 redan arbetar ideellt medan endast 7% inte har arbetat ideellt tidigare. De som redan är engagerade gör med andra ord ofta en insats vid specifika händelser utöver sitt ordinarie engagemang.

Diagrammet nedan visar att de flesta som engagerat sig ideellt vid en särskild händelse inte har fortsatt att engagera sig ideellt.

[13] Antagandet utgår från att en heltidstjänst är 2000 timmar. Notera att beräkningen görs på befolkningen 16-84 år, dvs en större del än de som normalt antas ingå i arbetskraften.

Arbetar du fortfarande ideellt med det du började med vid en särskild händelse? (I procent av dem som gjort insatser vid särskild händelse.)	
Nej	74%
Ja, i samma sammanhang som tidigare (organisation, nätverk eller grupp)	20%
Ja, men i ett annat sammanhang (organisation, nätverk eller grupp)	6%

Källa: Befolkningsstudien Ersta Sköndal Bräcke högskola

De som arbetar ideellt har två saker gemensamt, nämligen att många av deras föräldrar har engagerat sig ideellt och många har en eftergymnasial utbildning. Så såg det ut redan 1992. De som inte arbetar ideellt är oftare ensamstående, bor oftare i hyresrätt och har oftare lägre utbildning än de som arbetar ideellt[14].

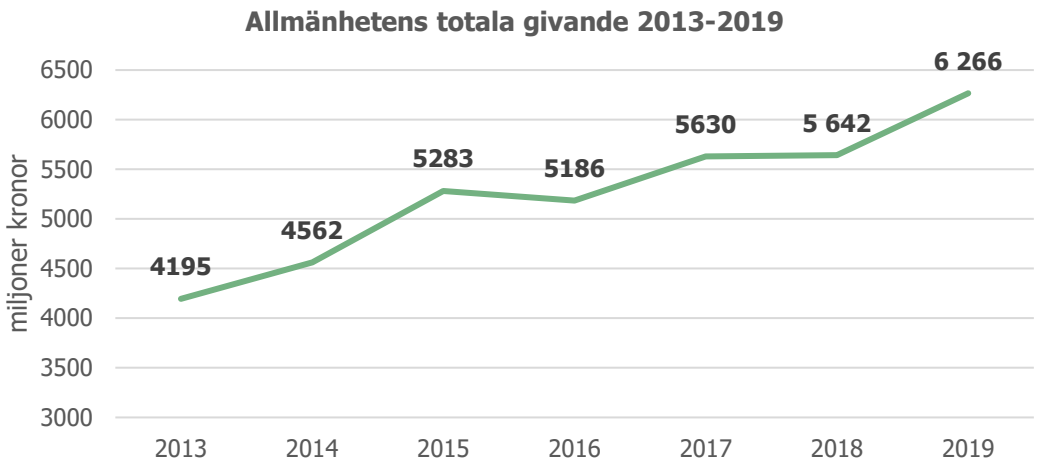
Medborgaren som givare

Ett tredje sätt för medborgaren att engagera sig i och för civilsamhället är genom gåvogivande. Därför är det intressant att följa hur allmänhetens givande har utvecklats och vilka ändamål som prioriteras. Den mest detaljerade statistiken över allmänhetens givande till ideella organisationer finns hos Giva Sverige och även om den inte är heltäckande ger den en indikation och bild över gåvogivandet.[15]

Under 2019 gav allmänheten totalt 6,3 miljarder kronor till Giva Sveriges medlemmar. Utvecklingen av givandet har varit positiv över en lång period och under de senaste sex åren har det ökat med nästan 50%. Under samma period har antalet medlemsorganisationer i Giva Sverige ökat från 140 till 154. Förändringen i medlemsantalet påverkar dock totalt insamlade medel marginellt då de tillkommande medlemmarna står för en relativt liten andel av totalt insamlade medel.

[14] Befolkningsstudien, Ersta Sköndal Bräcke högskola

[15] Giva Sveriges medlemsorganisationer utgör knappt 36% av alla organisationer med 90-konto men tar emot drygt 74% av privatpersoners gåvor och testamenten till 90-konton.

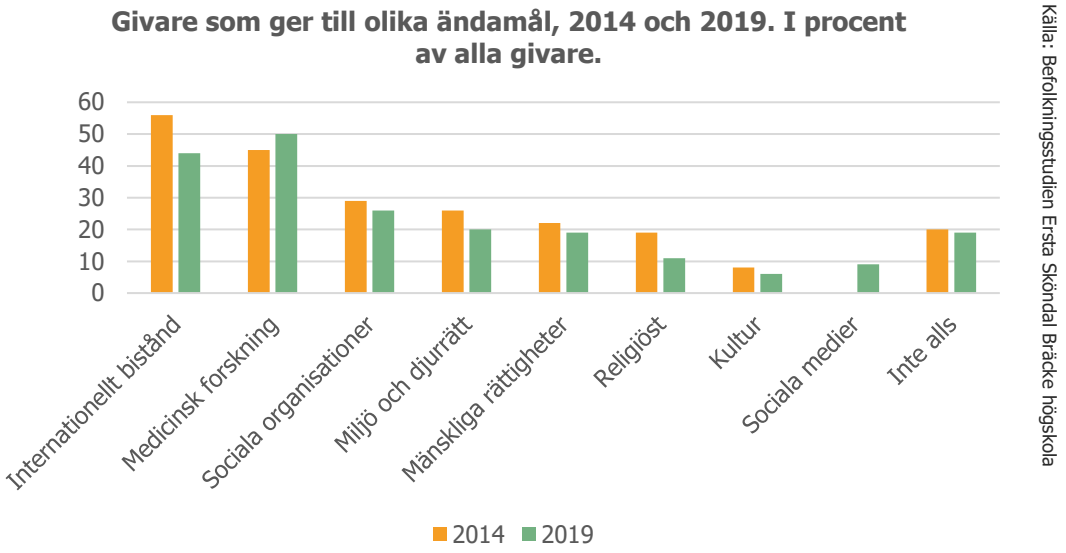

Källa: Giva Sveriges insamlingsstatistik 2019

Att allmänheten skänkte totalt 6,3 miljarder kronor till medlemmar i Giva Sverige kan sättas i förhållande till det totala givandet till medlemsorganisationerna som samma år uppgick till 9,1 miljarder kronor. Det kan också jämföras med det totala penningflödet från staten till ideella föreningar och övriga organisationer 2017 som då uppgick till 35 miljarder kronor. Allmänhetens givande är således en viktig del av civilsamhällets finansiering.

Enligt den årliga undersökning om allmänhetens givande som Novus gör åt Giva Sverige uppger knappt sex av tio personer 2020 att de har skänkt en gåva de senaste sex månaderna. Detta har varierat mellan 64% och 56% sedan 2013. Samtidigt har intäkterna från allmänhetens givande ökat kraftigt vilket kan betyda att de som redan är givare ger mer. Kvinnor uppger i högre utsträckning än män att de har skänkt en gåva och bland personer i åldern 65-79 år samt högutbildade och gifta är det också en högre andel som uppger att de har skänkt en gåva. I genomsnitt skänker en person cirka 100 kronor i månaden enligt samma undersökning.

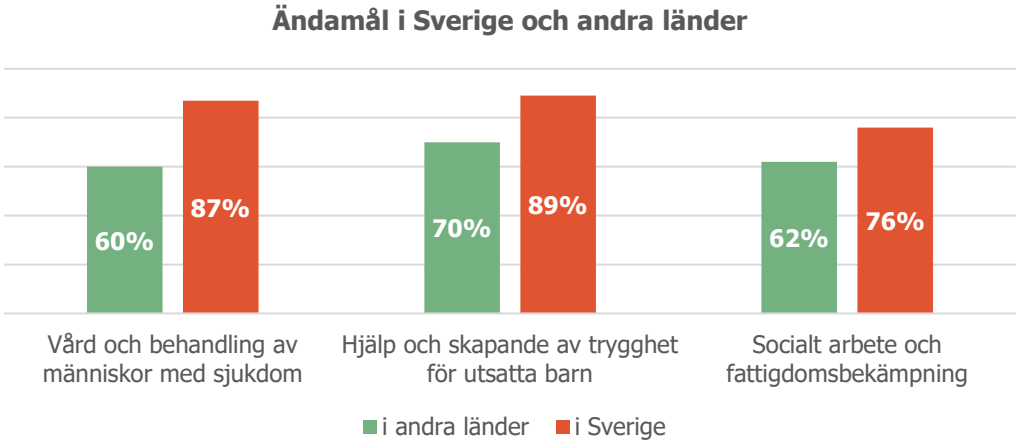
Befolkningsstudien från Ersta Sköndal Bräcke högskola visar på en utveckling av vilka ändamål allmänheten uppger att de skänker pengar till enligt nedanstående diagram:

Källa: Befolkningsstudien Ersta Sköndal Bräcke högskola

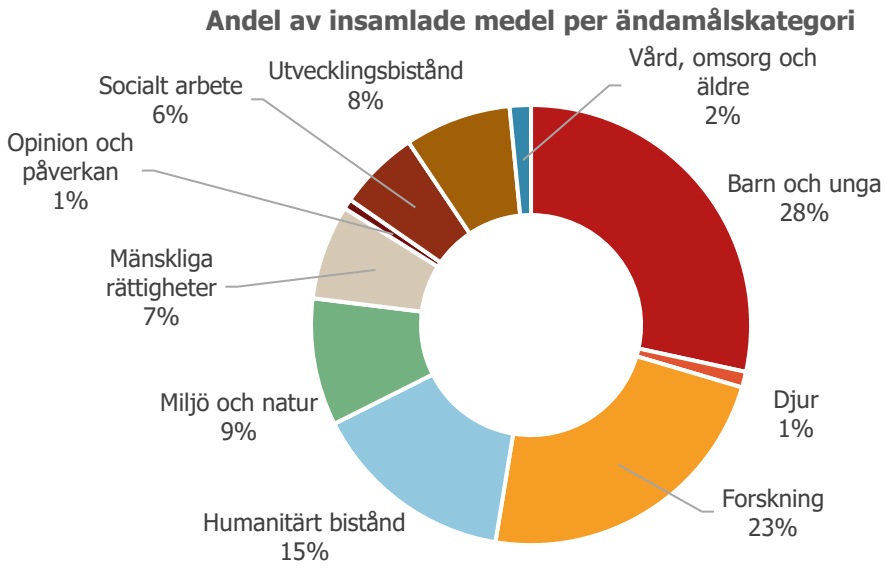
Här framgår att viljan att skänka till internationellt bistånd har gått ner mellan år 2014 och 2019 men viljan att skänka till medicinsk forskning har gått upp.

För första gången har också Novus i undersökningen åt Giva Sverige mätt allmänhetens inställning till olika verksamhetsändamål och hur viktiga de anses vara. Undersökningen visar bland annat att ändamål som handlar om verksamhet i andra länder generellt skattas som mindre viktiga än motsvarande ändamål med verksamhet i Sverige. Några exempel visas nedan på hur allmänheten i undersökningen svarar på följande: ”Olika ideella organisationer har olika verksamhetsområden. Vänligen markera hur viktiga följande verksamhetsområden är för dig personligen.” I diagrammet visas andelen som skattar respektive ändamål som viktigt eller mycket viktigt.

Källa: Novus undersökning 2020

Diagrammet nedan ger en annan bild av fördelningen av gåvor mellan olika verksamhetsändamål. Här visas hur gåvor och bidrag till Giva Sveriges medlemsorganisationer fördelas baserat på organisationernas huvudändamål[16].

Källa: Giva Sveriges insamlingsstatistik 2019

Medborgaren kan som bekant bidra till ett bättre samhälle på många sätt och det verkar som att det finns en korrelation mellan olika former av engagemang och givande. En person som uppger sig ha skänkt en gåva anger också att de har engagerat sig på flera andra vis i högre grad än icke-givare. Här nedan visas till exempel att 77% av givare uppger att de också har skänkt eller handlat i ett second handbutik senaste sex månaderna och motsvarande siffra för icke-givare är 59%.

Jag har minst någon gång under de senaste månaderna:	**Givare**	**Icke-givare**
Handlat ett skänkt saker till en second handbutik som skänker delar av vinsten till välgörenhet	77%	59%

[16] Detta omfattar också andra givargrupper än allmänheten även om allmänhetens andel av de totala intäkterna utgör 70%.

Gett pengar eller på annat sätt hjälpt en tiggare eller uteliggare	42%	28%
Tagit beslut i vardagen för att leva ett mer miljövänligt liv	86%	74%
Skänkt pengar till en privatpersons insamling på sociala medier	26%	14%

Källa: Novus undersökning jan 2020

Även i Befolkningsstudien från Ersta Sköndal Bräcke högskola visas på liknande fenomen. Här syns ett samband mellan att göra andra informella insatser och att arbeta ideellt vilket visar att olika former av engagemang förstärker varandra. Forskarna talar här om ett slags kumulativt medborgarskap.

Interna faktorer har störst betydelse för framtida insamling

När ledare inom civilsamhället själva svarar på frågor om faktorer som påverkar förmågan att öka sin finansiering genom gåvor och bidrag uppges organisationens varumärke har störst betydelse följt av organisationens finansiella kapacitet.

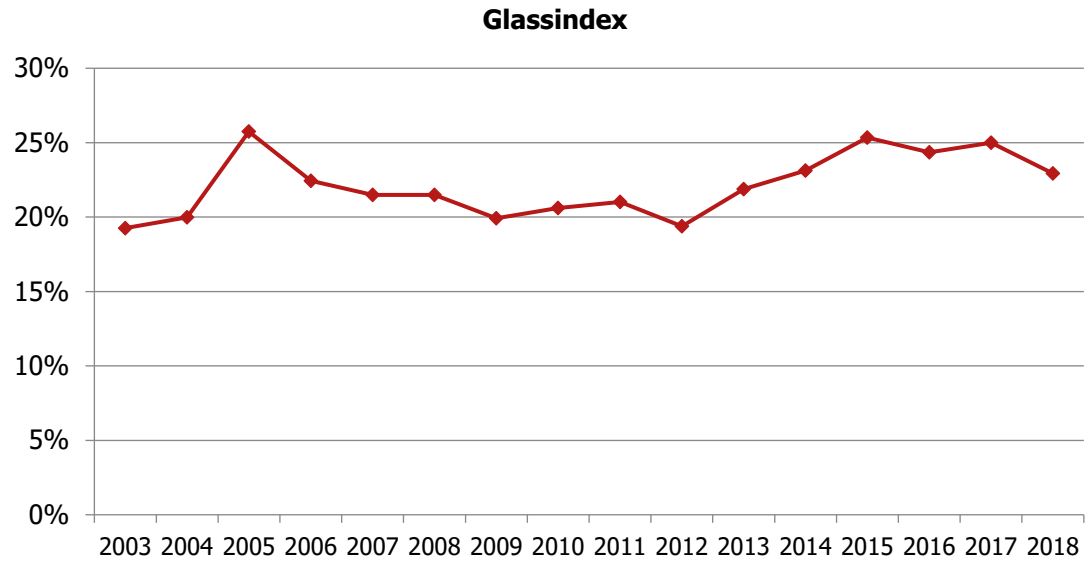
Källa: Enkät till ledare i civilsamhället 2020

Det tycks alltså som om organisationerna främst ser interna faktorer som viktiga. Något som är hoppingivande eftersom det då ligger inom organisationernas kontroll att utveckla

medborgarnas engagemang som givare. Med detta följer också ett ansvar att lyckas med det uppdraget att öka givandet.

Glassindex mattas av?

Glassindex introducerades i den första rapporten 2014 som ett sätt att visa hur mycket svenskar spenderar på godis och sötsaker jämfört med hur mycket som skänks till ideella organisationer med 90-konto. Indexet är valt med för att jämföra två typer av "icke-nödvändig" konsumtion från ett hushållsperspektiv. Glassindex har gått ned under 2018 jämfört med 2017 och är nu på samma nivå som år 2014. En möjlig orsak till nedgången 2018 är en ökad glasskonsumtion i samband med en varm sommar. Konsumtion av glass, godis och sötsaker ökade med 2,5 miljarder till 33,6 miljarder, medan allmänhetens givande minskade något, från 7,8 till 7,7 miljarder. Efter en uppgång mellan 2012 och 2015 tyder trenden de senare åren ändå på att givandet inte lyckas ta en större andel av hushållens plånböcker.

Källa: Svensk Insamlingskontroll och SCB

Kontakt

Giva Sverige är en branschorganisation som arbetar för tryggt givande. Våra drygt 160 medlemmar representerar en bredd av ideella organisationer med olika ändamål, av olika storlek och på olika platser i landet. Giva Sverige arbetar för ökat givande i Sverige därför att vi tror på ett starkt civilsamhälle. Genom att förbättra förutsättningar för insamling och givande vill vi bidra till människors möjlighet att engagera sig.

Charlotte Rydh, Generalsekreterare
Telefon: 08-677 30 93 E-post: charlotte@givasverige.se

Josefiina Ben Azzouz, Analytiker
Telefon: 08-677 30 91 E-post: josefiina@charlotte.se

PwC Sverige är marknadsledande inom revision, redovisning, skatte- och affärsrådgivning med 2 800 medarbetare och 34 kontor runt om i landet. PwC Sverige utvecklar värden för 45 000 kunder vilka utgörs av stora, medelstora och mindre företag samt ideella organisationer och offentlig sektor.

Johan Sverker, Senior Rådgivare
Telefon: 010-213 39 17, E-post: johan.sverker@pwc.com

Sara Karlberg, Rådgivarassistent
Telefon: 0728-809 163, E-post: sara.karlberg@pwc.com

Ladda ner rapporten på www.givasverige.se/kunskap/rapporter